

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

BAKALÁRSKA PRÁCA

2011

Hana Benková

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

**VÝCHOVNÝ PORADCA A NÁPLŇ JEHO PRÁCE OČAMI
UČITEĽOV**

Bakalárska práca

Študijný program: učiteľstvo výchovy k občianstvu a psychológie

Školiace pracovisko: KPSP – Katedra pedagogickej a školskej psychológie

Školiteľ: PaedDr. Dana Malá, PhD.

Nitra 2011

Hana Benková

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Filozofická fakulta

ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Meno a priezvisko študenta: Hana Benková
Študijný program: učiteľstvo výchovy k občianstvu a psychológie (Učiteľské štúdium, bakalársky I. st., denná forma)
Študijný odbor: 1.1.1 učiteľstvo akademických predmetov
Typ záverečnej práce: Bakalárska práca
Jazyk záverečnej práce: slovenský

Názov: Výchovný poradca a náplň jeho práce očami učiteľov
Anotácia: V práci sú prezentované empirické zistenia o pohľade učiteľov na prácu výchovných poradcov na školách.

Školiteľ: PaedDr. Dana Malá, PhD.
Katedra: KPSP - Katedra pedagogickej a školskej psychológie
Vedúci katedry: PhDr. Viktor Gatiaľ, PhD.
Dátum zadania: 01.10.2010
Dátum schválenia: 22.10.2010

PhDr. Viktor Gatiaľ, PhD.
vedúci/a katedry

ABSTRAKT

BENKOVÁ, Hana : *Výchovný poradca a náplň jeho práce očami učiteľov*. [Bakalárska práca] / Hana Benková. – Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. Filozofická fakulta. – Školiteľ : PaedDr. Dana Malá, PhD. Stupeň odbornej kvalifikácie: Bakalár (Bc.) - Nitra : FF, 2011, s. 47.

Témou bakalárskej práce je výchovný poradca a náplň jeho práce z pohľadu učiteľov. Bakalárska práca je rozdelená do teoretickej a praktickej časti, pozostáva zo štyroch kapitol, obsahuje jeden graf a sú v nej zahrnuté dve prílohy. Prvú prílohu predstavuje dotazník, ktorý bol použitý pri empirickej časti, druhá príloha pozostáva z grafov, ktoré vyjadrujú priemerné hodnoty učiteľov oslovených typov škôl na výroky použité v dotazníku. Prvé tri kapitoly sú teoretického charakteru a venujú sa oblastiam výchovného poradenstva, osobnosti výchovného poradcu a vzdelávaniu výchovných poradcov na Slovensku a v USA. Nakoľko bolo cieľom bakalárskej práce zistiť hodnotenia a názory pedagógov na prácu výchovného poradcu, ktorý pôsobí na ich škole, štvrtú kapitolu tvorí empirická časť. Podložená je popisom cieľu, výskumnej vzorky, aplikovanou metódou, priebehom prieskumu, formuláciou výskumných otázok a zisteniami, ktoré vyplynuli z uskutočneného prieskumu. Táto práca poskytuje čitateľovi prehľad o problematike výchovného poradenstva, ozrejmuje mu široké spektrum povinností plynúce z funkcie výchovného poradcu a popisom spôsobu vzdelávania výchovných poradcov na Slovensku a v zahraničí, v USA, v ňom utvára predstavu nutného skvalitnenia a posilnenia tejto funkcie.

Kľúčové slová:

Poradenstvo. Výchovný poradca. Úlohy, činnosti a predpoklady výchovného poradcu. Metódy práce výchovného poradcu. Vzdelávanie výchovných poradcov. Inštrumentárium výchovného poradcu.

ABSTRACT

BENKOVÁ, Hana : *Educational consultant and content of its work through the eyes of teachers*. [Bachelor work] / Hana Benková. – Constantine the Philosopher University in Nitra. Faculty of Arts. – Supervisor : PaedDr. Dana Malá, PhD. Master of degree: Bachelor (Bc.) – Nitra : Faculty of Arts, 2011. s. 47.

The theme of the thesis adviser and educational content of its work from the perspective of teachers. The thesis is divided into theoretical and practical parts. It consists of four chapters, including a chart and the thesis includes two Annexes. The first attachment is a questionnaire that was used in the empirical part, the second annex consists of charts, which reflect the average account of teachers' statements used in the questionnaire from contacted school types. The first three chapters are theoretical, addressing the areas of educational guidance, personal educational adviser and education counselors at Slovakia and the USA. The fourth chapter provides an empirical part about teachers' assessments and opinions on the work of educational consultant. The empirical part is supported by the description of objectives, research sample, the method applied, process of survey, formulation of research questions and findings that emerged from the survey conducted. This work provides the reader with an overview of the issue of educational guidance, it highlights the wide range of responsibilities arising from the educational function of advice and description of the methods how educational advisers are educated in Slovakia and abroad, in the U.S., it creates idea of improvement and reinforcement of this function.

Keywords:

Advice. Educational adviser. Tasks, activities and assumptions educational adviser. Methods of work of an educational counselor. Education Educational Advisors. Instrumentarium educational adviser.

OBSAH

ÚVOD	7
1 VÝCHOVNÉ PORADENSTVO	9
1.1 CHARAKTERISTIKA VÝCHOVNÉHO PORADENSTVA	9
1.2 SYSTÉM PORADENSTVA V REZORTE NÁŠHO ŠKOLSTVA	11
1. Systém výchovného a pedagogicko-psychologického poradenstva, na	11
2. Systém výchovnej a psychologickéj prevencie, ktorý	12
3. Systém špeciálnopedagogického poradenstva,	12
2 VÝCHOVNÝ PORADCA	14
2.1 VÝCHOVNÝ PORADCA – JEHO OSOBNOSŤ	14
2.2 PREDPOKLADY VÝCHOVNÉHO PORADCU	15
2.3 ÚLOHY VÝCHOVNÉHO PORADCU	17
2.4 ČINNOSŤ VÝCHOVNÉHO PORADCU	18
2.5 METÓDY PRÁCE VÝCHOVNÉHO PORADCU	21
2.5.1 Poradenský rozhovor	22
2.5.2 Pozorovanie	24
2.5.3 Ostatné metódy	24
2.6 INŠTRUMENTÁRIUM VÝCHOVNÉHO PORADCU	25
2.6.1 Plán práce výchovného poradcu	25
2.6.2 Denník výchovného poradcu	26
2.6.3 Kabinet výchovného poradcu	27
2.6.4 Základná dokumentácia výchovného poradcu	27
3 VZDELÁVANIE VÝCHOVNÝCH PORADCOV	29
3.1 PRÍPRAVA VÝCHOVNÝCH PORADCOV NA SLOVENSKU	29
3.1.1 Priebežné vzdelávanie pre výchovných poradcov	29
3.1.2 Špecializačné inovačné štúdium pre výchovných poradcov (ŠIŠ – VP)	30
3.1.3 Postgraduálne štúdium výchovných poradcov na vysokých školách	31

3.2	PRÍPRAVA VÝCHOVNÝCH PORADCOV V USA.....	31
4	VÝSKUMNÁ ČASŤ.....	35
4.1	Cieľ prieskumu.....	35
4.2	Metóda prieskumu.....	35
4.3	Výskumná vzorka.....	37
4.4	Priebeh prieskumu.....	37
4.5	Výskumné otázky.....	38
4.6	Analýza výskumných zistení.....	38
4.7	Diskusia.....	42
	ZÁVER.....	44
	POUŽITÁ LITERATÚRA.....	46

ÚVOD

Počas obdobia školského roka trávajú deti a mládež relatívne vysoké percento ich času na pôde školy, kde sa každodenne počas vyučovania ale i mimo neho, napr. cez prestávky a rôzne krúžky stretávajú v kolektívne svojich spolužiakov a kamarátov. Mnohí dobre vieme, možno i z vlastných skúseností, že na školách sa vždy objavujú rôzne formy ovplyvňovanie jednotlivcov zo strany rovesníckej skupiny, predovšetkým v mladšom školskom veku a u tzv. utiahnutých jedincov, u ktorých sa ovplyvňovanie môže zmeniť na formu šikanovania. V priebehu povinnej školskej dochádzky ovplyvňujú proces učenia sa, správania a konania, názorov a postojov dieťaťa rôzne vplyvy, ktoré sa u žiaka môžu prejaviť nevhodným správaním, nerozhodnosťou. Z tohto hľadiska je účelné, aby na škole pôsobil minimálne výchovný poradca, o ktorého službách by žiakom školy malo byť poskytnuté adekvátne množstvo informácií a predovšetkým jeho dostupnosť a zastihnuteľnosť, aby ho žiaci v prípade potreby vedeli kontaktovať a riešiť s ním problémy, ktoré ich sužujú.

Funkcia výchovného poradcu, vznikla na školách za účelom eliminovania neadekvátnych príznakov správania a konania žiakov, resp. ich predchádzania poskytovaním odbornej pomoci, ďalej za účelom poskytovania informácií žiakom, študentom aj rodičom v otázkach ďalšieho vzdelávania a výbere povolania, ako aj poskytovaní pomoci a rád pedagogickému personálu v oblasti výchovno-vzdelávacej práce.

Významom našej bakalárskej práce je poskytnúť čitateľovi stručný prehľad týkajúci sa obsahu a rozsahu práce výchovného poradcu a na základe teoretického pochopenia množstva povinností, ktoré plynú z tejto funkcie, mu umožniť zaujať stanovisko k práci výchovného poradcu, a to i na báze empirického spracovania názorov učiteľov, ktorí sú s výchovným poradcom v kontakte na jednom pracovisku.

Našu bakalárku prácu sme sa rozhodli štrukturovať do štyroch hlavných kapitol. Každá z nich sa v rámci podkapitol podrobnejšie venuje spracovaniu jednotlivých okruhov.

Prvá kapitola podáva všeobecné charakteristiky psychologického, výchovného a pedagogického poradenstva a upozorňuje na systém poradenských zariadení fungujúci na Slovensku ako aj na odborníkov špecializovaných v danej oblasti. V rámci systému zariadení, ktoré poskytujú poradenské služby žiakom, rodičom i učiteľom sme rozpracovali rozsiahlejšie, aby čitateľ spozoroval alternatívne možnosti využitia a poskytovania pomoci deťom i dospelým. Celá druhá kapitola sa venuje výchovnému poradcovi a bližšie špecifikuje jeho osobnosť ako spôsobilú pre zastávanie tejto funkcie. Zameriava sa na osobnostné predpoklady, ktoré ho vo veľkej miere predurčujú pre spĺňanie požiadaviek funkcie výchovného poradcu, úlohy a činnosti jeho práce, tiež najpoužívanejšie metódy pri práci. Tretia kapitola poukazuje na možnosti vzdelávania výchovných poradcov na území Slovenska a podáva spôsob odborného vzdelávania výchovných poradcov pôsobiacich v USA. Štvrtá kapitola predstavuje empirickú časť, v rámci ktorej sa jedná o prieskum, ktorý prebiehal v mesiaci marec roku 2011 medzi základnými a strednými školami v okolí Nových Zámkov a odкрýva ich problematiku práce výchovného poradcu z pohľadu učiteľov pôsobiacich na jednotlivých typoch škôl.

Téma našej bakalárskej práce je zaujímavá práve z dôvodu, že mnohí žiaci a študenti nevidia do obsiahleho a veľmi širokého spektra úloh a povinností, ktorým sa musí výchovný poradca venovať ešte aj popri tom, že vyučuje predmety v ktorých je kvalifikovaný a z toho dôvodu sa domnievajú, že jedinou úlohou výchovného poradcu je zbierať a poskytovať informácií študentom o možnostiach ďalšieho štúdia, prípadne vyplňať prihlášky na školy. Preto sme sa rozhodli, tému spracovať i v teoretickom duchu, ktorý lepšie zocelí u čitateľa koncepciu činností a práce výchovných poradcov.

1 VÝCHOVNÉ PORADENSTVO

V súčasnom uponáhľanom a pretechnizovanom svete sú ľudia obklopení nedostatkom času venovať sa samým sebe, svojim priateľom, známym, rodine a potomkom, čo pramení hlavne z nátlaku inovácií tejto doby. Treba si však uvedomiť, že pokiaľ sme už raz rodičmi, nezastupiteľné miesto vo výchove má čas strávený s našimi ratolesťami. Rodina funguje ako primárny faktor vo výchove dieťaťa. To, akú pozornosť deťom venujeme, ako sa o nich zaujímate a čo všetko im vstúpujeme od malička sa napokon odzrkadlí v staršom veku v ich vychovanosti. V živote človeka sa však môžu vyskytnúť situácie, ktoré ho vedú k odklonu od naučeného správania. Preto je dobré si uvedomiť, že aj problémy, ktoré sú na prvý pohľad neriešiteľné, dokážeme vyhľadáním adekvátnej pomoci korigovať.

1.1 CHARAKTERISTIKA VÝCHOVNÉHO PORADENSTVA

V súčasnosti chápeme pod pojmom poradenstvo určitú formu poskytovania pomoci pri riešení problémov a úloh nielen jednotlivcom, ale i skupinám a spoločnosti.

Psychologické poradenstvo predstavuje špecifický druh poradenstva, ktoré poskytuje pomoc jednotlivcom, alebo dvojiciam, skupinám alebo inštitúciám (Šefránková, 2007). V tomto type poradenstva rozlišujú Fabián a Rapoš (1975) poradenstvo individuálne alebo dyadické, ktoré prebieha len medzi klientom a terapeutom/psychológom, skupinové, ktoré je charakteristické interakciou medzi viacerými klientmi, najčastejšie prebieha formou sedenia v kruhu, pri ktorom komunikuje každý s každým, a napokon hromadné skupinové poradenstvo, ktorého dôležitou súčasťou je komunikácia a interakcia každého so psychológom.

Hartl (1994) vymedzuje psychologické poradenstvo ako súčasť tímovej spolupráce psychológov a pedagógov, tiež sociológov, neurológov, psychiatrov, právnikov a ďalších významných osôb. Tí, upriamujú svoju pozornosť na prekonanie psychologických problémov jednotlivcov a rozvíjanie ich osobitostí. Najčastejšie sa zameriavajú na poskytovanie pomoci deťom a jednotlivcom s badateľnými poruchami v oblasti správania a voľbe povolania.

Výchovné a pedagogické poradenstvo vymedzuje jednu z foriem poradenstva, ktorá sa upriamuje na poskytovanie špecializovanej pedagogickej starostlivosti smerom k deťom, metodickú a informačnú pomoc smerom k učiteľom a zákonným zástupcom detí, predovšetkým v oblastiach ich výchovy a vzdelávania, profesijnej orientácie či prevencie delikventného vývinu žiakov. (Šefránková, 2007)

Výchovné poradenstvo ako sústava odborných poradenských služieb zameraných na vzdelávanie a výchovu detí a mládeže je určená najmä deťom a mládeži, ale i pedagogickým zamestnancom, rodičom a pracovníkom inštitúcií podieľajúcich sa na starostlivosti o deti a mládež. Ich úlohou je hlavne pomáhať rozvíjať osobnosť detí a mladistvých vo výchovno-vzdelávacom procese, riešiť problémy, ktoré vznikli počas edukácie, ako i otázky v oblasti profesijnej orientácie. (Průcha, 2003)

Výchovné poradenstvo je charakteristické svojou interdisciplinárnosťou, inštitucionalizovanosťou a profesionalizovanosťou. Nakoľko sa nám nepodarilo nájsť aktuálnejší zdroj, inšpirovali sme sa Borošom (1978), ktorý uvádza základné rysy výchovného poradenstva:

- a) interdisciplinárny charakter – vyjadruje nevyhnutnú spoluprácu odborných zamestnancov pri riešení poradenských úloh,
- b) inštitucionalizovaný charakter – vyjadruje sústredenosť práce odborníkov do osobitných organizačných útvarov a špecializovaných inštitúcií zaoberajúcich sa poradenstvom,
- c) multisférový charakter – výchovné poradenstvo sa zameriava aj na pomoc rôznym inštitúciám a rezortom, ktoré plnia spoločenské funkcie voči jednotlivcom,
- d) profesionalizovaný charakter – v poradenstve pôsobia odborníci a odborní poradcovia, ktorí sa na túto funkciu a profesionálnu činnosť osobitne pripravujú. Poukazuje na funkciu výchovného poradcu a potrebu jeho profesionalizácie,
- e) procesuálny charakter – hovorí o riešení úloh a problémov odohrávajúcich sa v čase,
- f) personalistický charakter – zdôrazňuje potrebu riešenia všetkých problémov v rámci celku osobnosti z dôvodu podpory celistvého vývinu i obohacovania osobnosti,
- g) biodromálny charakter – zdôrazňuje interakciu osobnosti – indivídua s podmienkami sociálneho a životného prostredia,
- h) formatívno- rozvíjajúci charakter – poukazuje na vplyv pôsobenia poradenstva v spoločenskom živote.

V oblasti poradenstva je nevyhnutné, aby v ňom pôsobili odborní pracovníci v osobitných inštitúciách, ktoré sú pre tento účel nielen technicky ale i materiálne vybavené. Riešenie problémov je závislé od spolupráce viacerých odborníkov (z oblasti pedagogiky, psychológie, práva, sociológie či medicíny atď), ktorí sa zameriavajú na riešenie výchovných problémov jednotlivcov, z hľadiska celku ich osobnosti, ale aj sociálnych skupín, spoločnosti a inštitúcií prebiehajúcich v čase – kontinuálne.

1.2 SYSTÉM PORADENSTVA V REZORTE NÁŠHO ŠKOLSTVA

V systéme nášho školstva môžeme badať už päť desiatok rokov rozvíjanie odborného poradenstva. Podľa autorky Šefránkovej (2007) si dovoľíme poradenský systém v súčasnom období rozdeliť do 3 častí :

1. Systém výchovného a pedagogicko-psychologického poradenstva, na ktorom sa podieľajú:

a. výchovný poradca ako jeden z článkov výchovného a pedagogicko-psychologického poradenstva, ktorého funkcia má v poradenskom a výchovnom systéme už tradičné postavenie.

Na území ČSSR začali podľa Klímovej (1987) vznikať prvé inštitúcie súvisiace s výchovným poradenstvom v období šesťdesiatych rokov. V súčasnej dobe je funkcia výchovného poradcu zastúpená v každej základnej a strednej škole.

b. školský psychológ: Gajdošová (1998) upozorňuje na obdobie prvej polovici 70. rokov 20. Storočia, kedy sa na území Slovensku začína objavovať funkcia školského psychológa. Tá, sa bohužiaľ spočiatku na školách neujala. Od roku 1990 badať v profesii školského psychológa zmenu. V Košiciach bola založená Asociácia školskej psychológie a v zákone NR SR č. 279/1993 Zz o školských zariadeniach, sa v § 25 ods. 2 prvýkrát stretávame s vymedzením profesie „školský psychológ“.

„Hlavným poslaním školského psychológa je poskytovať odborné psychologické služby školám alebo školským zariadeniam v záujme efektívneho a optimálneho fungovania školy ako systému s dôrazom na psychické zdravie žiakov a pedagógov

v školských podmienkach a zdravého rozvoja ich osobnosti.“ (Gajdošová, 1998, s. 13)

Prácu a úlohy školského psychológa vymedzuje okrem tohto zákona aj vyhláška MŠ SR č. 43/1996 o podrobnostiach o výchovnom poradenstve a poradenských zariadeniach v § 7. V pracovnom pomere môže byť buď so školou alebo s poradenským zariadením.

- c. pedagogicko-psychologická poradňa, ktorá ako prvá na Slovensku vznikla v Bratislave v roku 1957. Ako druhá vznikla v roku 1967 Psychologická výchovná klinika a od tohto roku sa na Slovensku začínajú objavovať i poradne pre voľbu povolania. Psychologické výchovné poradne v krajských mestách začali vznikať v roku 1970 a odd roku 1978 sa existujúce poradenské zariadenia premenovali na pedagogicko-psychologické poradne (ďalej len PPP).

V súčasnosti pôsobí na Slovensku 85 PPP, z toho je 7 krajských PPP a 11 okresných PPP.

Zákon NR SR č. 279/1993 Z.z. o školských zariadeniach v § 21 hovorí: „PPP plní úlohy odbornej pedagogickej a psychologickkej diagnostiky, odbornej pedagogickej a psychologickkej starostlivosti o deti a úlohy poradenstva v otázkach ich výchovy, vzdelávania, osobnostného a profesijného vývinu.“

Úlohy PPP stanovuje Vyhláška MŠ SR č. 43/1996 o podrobnostiach o výchovnom poradenstve a poradenských zariadeniach v § 3.

2. Systém výchovnej a psychologickkej prevencie, ktorý je tvorený špeciálnymi výchovnými zariadeniami. Tieto zariadenia delíme na:
 - a. zariadenia výchovnej prevencie:
 - centrum výchovnej a psychologickkej prevencie
 - liečebno-výchovné sanatórium
 - diagnostické centrum
 - b. zariadenia náhradnej prevencie:
 - reedukačný detský domov
 - reedukačný domov pre mládež
3. Systém špeciálnopedagogického poradenstva, do ktorého spadajú zariadenia:

- a. špeciálnopedagogická poradňa, (ďalej len ŠPP), ktorá býva zväčša zriadená pri špeciálnej škole, špeciálnej materskej škole a pri základnej škole so špeciálnymi triedami.
- b. detské integračné centrum, (ďalej len DIC), ktoré plní rovnaké úlohy ako ŠPP s tým rozdielom, že sa zameriava na zdravotne postihnuté deti v ich ranom a predškolskom veku. Môže byť zriadená pri ňom materská škola.

V týchto zariadeniach je zdravotne postihnutým deťom poskytovaná adekvátna odborná starostlivosť a pomoc pri ich integrácii do spoločnosti. V oblasti špeciálnopedagogického poradenstva pôsobí školský špeciálny pedagóg, ktorý v spolupráci so školským psychológom deťom so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami a ich zákonným zástupcom poskytujú špeciálnopedagogickú a psychologickú pomoc.

Spoločne pre výchovné a pedagogicko-psychologické poradenstvo a výchovnú a psychologickú prevenciu je odborným garantom Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie (ďalej len VÚDPaP) a odborným gestorom špeciálnopedagogického poradenstva je Štátny pedagogický ústav (ďalej len ŠPÚ) v Bratislave (Šefránková, 2007).

Zákon č. 245/2008 o výchove a vzdelávaní, školský zákon hovorí, že školské zariadenia výchovného poradenstva poskytujú hlavne psychologickú, pedagogickú, špeciálnopedagogickú a sociálnu činnosť v rámci svojich možností, pri ktorej sa zameriavajú na optimalizovanie vzdelávacieho a výchovného, ale i psychologického, sociálneho a profesijného vývinu detí. Zvláštnu pozornosť venujú deťom so špeciálnymi edukačnými potrebami. Zameriavajú sa na poskytovanie pomoci a poradenských služieb rodičom a pedagógom. Okrem zariadení výchovného, psychologického a špeciálnopedagogického poradenstva a prevencie tvoria systém výchovného poradenstva i výchovný poradca, školský psychológ, školský špeciálny pedagóg, liečebný a sociálny pedagóg i koordinátor prevencie.

2 VÝCHOVNÝ PORADCA

V predchádzajúcej kapitole sme sa vyjadrili k pojmom súvisiacim s poradenstvom a načrtli koncepciu zariadení, ktoré sa zaoberajú starostlivosťou o žiakov, i odborníkov spolupracujúcich s danými zariadeniami. Jedným z nich je i výchovný poradca, ktorému sa budeme venovať v rámci tejto kapitoly.

2.1 VÝCHOVNÝ PORADCA – JEHO OSOBNOSŤ

V školskom systéme nášho štátu má funkcia výchovného poradcu už tradičné postavenie. Klímová a kol. (1987) uvádza vo svojej publikácii, že šesťdesiate roky boli obdobím, v ktorom sa začali utvárať prvé inštitúcie súvisiace s výchovným poradenstvom.

Funkcia výchovného poradcu na základných školách bola ustanovená v roku 1962. O rok neskôr aj na gymnáziách a stredných všeobecne vzdelávacích školách. V priebehu sedemdesiatych až osemdesiatych rokov dokonca aj na stredných (odborných) školách a to ako jeden z troch článkov systému výchovného poradenstva. Druhý článok systému predstavovala Pedagogicko-výchovná poradňa a tretím, poradňa pre tvorbu povolania. Spojením týchto poradní potom vznikli pedagogicko-psychologické poradne. (Malá a kol., 2009)

Výchovný poradca školy je jedným z učiteľov školy. Do funkcie výchovného poradcu ho menuje riaditeľ školy, napr. menovacím dekrétom. Spravidla by mal mať minimálne 5 rokov učiteľskej praxe. Svojou činnosťou sa výchovný poradca zodpovedá riaditeľovi školy, ktorého môže zastupovať pri rokovaniach týkajúcich sa oblasti výchovného poradenstva. Výsledky svojej práce prezentuje na pedagogických konferenciách a radách. Metodicky ho usmerňuje buď pedagogicko-psychologická poradňa, metodicko-pedagogické centrum, alebo metodické oddelenie školského úradu. (Šefránková, 2007)

Na základe Nariadenie vlády SR č. 422/2009, ktorým sa ustanovuje rozsah priamej vyučovacej činnosti a priamej výchovnej činnosti pedagogických zamestnancov, má podľa §3 ods. 5 pedagóg, ktorý zastáva funkciu výchovného poradcu znížený úväzok nasledovne:

a) v základnej škole a v strednej škole s počtom do 300 žiakov o 1 - 2 hodiny, 301 – 600 žiakov o 2 - 3 hodiny, 601 žiakov a viac o 3 - 4 hodiny,

b) v špeciálnej škole s počtom do 100 žiakov o 1 - 2 hodiny, 101 – 300 žiakov o 2 - 3 hodiny, 301 žiakov a viac o 3 - 4 hodiny.

Podľa zákona č. 317/2009 Zz. o pedagogických zamestnancoch, je výchovný poradca podľa §33 pedagogickým zamestnancom špecialistom, ktorý na základe Zákona č. 245/2008, školského zákona, §134 ods.3 prispôsobuje svoje pedagogické, psychologické, sociálne, psychoterapeutické a reedukačné služby individuálnym potrebám žiakov a ich zákonných zástupcov. Pri svojej práci využíva spoluprácu s triednymi učiteľmi, školským psychológom, školským špeciálnym pedagógom a inými odborníkmi z poradenských zariadení.

Vyhláška MŠ SR č. 43/1996 o podrobnostiach o výchovnom poradenstve a poradenských zariadeniach sa v §6 zameriava na pôsobnosť výchovného poradcu v rezorte školstva. Podľa tejto vyhlášky môže výchovný poradca poskytovať svoje služby na základných, stredných a špeciálnych školách, v prípade potreby aj v školských zariadeniach. Z §6 ods. 3 tejto vyhlášky vyplýva, že výchovný poradca musí plniť úlohy školského poradenstva spojené so vzdelávaním, výchovou, profesijnou orientáciou detí a preventívne pôsobiť na deti v otázkach ich delikventného a problematickeho vývinu.

2.2 PREDPOKLADY VÝCHOVNÉHO PORADCU

Z legislatívneho pohľadu na funkciu výchovného poradcu nenachádzame žiadny zákon, nariadenia či vyhlášky, alebo nejaké smernice, ktoré by presne vymedzovali kritériá a požiadavky týkajúce sa práce učiteľa vo funkcii výchovného poradcu.

Horváthová (2000) upozorňuje na to, že vo funkcii výchovného poradcu, obzvlášť dôležitú úlohu zohrávajú jeho osobnostné charakteristiky. Pri klasifikácii zložiek osobnosti používa delenie, ktoré sa zhoduje s J. Bajtošom. V biofyziologickej a senzomotorickej zložke osobnosti vymedzila autorka ako predpoklady výchovného poradcu najmä jeho dobrý zdravotný a psychický stav, otvorenosť, schopnosť eliminovať sklony k neurotizmu a zvládať záťažové situácie. V kognitívnej oblasti má výchovný poradca disponovať vedomosťami zo psychológie a pedagogiky, sociológie, medicíny a práva, vnášať najnovšie poznatky z vedných disciplín do svojej praxe, vyznačovať sa ochotou neustáleho vzdelávania, sledovať inovačné postupy v oblasti pedagogiky a psychológii, vedieť viesť s pedagógmi diskusiu o problémoch z ich praxe, orientovať sa v legislatívnej sfére, do

realizačnej polohy presadzovať pedagogicko-psychologické metódy poznávania žiakov, metódy prístupu k problémovým žiakom a metódy výchovy k voľbe povolaniu, adekvátne komunikovať so žiakmi, rodičmi, pedagógmi a inštitúciami, na žiakov pôsobiť výchovne, pri svojej práci využívať najrôznejšie informačné zdroje, dokáže sa pohotovo rozhodovať, diagnostikovať žiakov a hodnotiť seba samého a svoju prácu. Pri nonkognitívnej zložke, ktorá sa zameriava predovšetkým na citovú zrelosť výchovného poradcu, sa musí prejavovať estetickým cítením, empatiou a prosociálnym správaním, istou dávkou organizačných schopností, tvorivým prístupom k úlohám a problémom, vytváraním kladných vzťahov medzi ľuďmi a napokon pozitívnym motivačným prístupom k deťom, ale i k práci.

Učiteľ je do funkcie výchovného poradcu obsadzovaný na základe určitých osobnostných a odborných predpokladov, ktoré ho predurčujú pre vykonávanie tejto, v súčasnosti veľmi dôležitej, funkcie na pôde školy.

V roku 2006 pracovníci Metodicko výskumného kabinetu Výskumného ústavu detskej psychológie a patopsychológie, Lepeňová D. a Matula Š., zostavili Posudzovaciu škálu kompetencií výchovného poradcu. Pri zostavovaní tejto škály, ktorá sa zameriava na posudzovanie kompetencií výchovných poradcov, využili autori nielen svoje vlastné skúsenosti a skúsenosti odborníkov z VÚDPaP, ale aj niektoré z odborných podkladov Inštitútu trhu práce a výskumu povolání sídliaceho v Norimbergu (IAB BA Norimberg, SRN), ďalej zo študijného plánu špeciálneho štúdia výchovných poradcov VŠKE v Brne i z Medzinárodného kompetenčného modelu pre výchovných a profesijných poradcov, ktorý spracovala Medzinárodná asociácia výchovného a profesijného poradenstva (IAEVG). Posudzovacia škála vymedzuje osobnostné predpoklady, kompetencie výchovného poradcu a odborné vedomosti a zručnosti výchovného poradcu (základné, kľúčové vedomosti a zručnosti; špeciálne kompetencie – poradenstvo v osobnom vývine žiakov, poradenstvo vo vzdelávacom vývine žiakov, poradenstvo v profesijnom vývine žiakov, poradenstvo pre učiteľov). (<http://www.infovek.sk/predmety/vporadenstvo/index.php?k=29>)

2.3 ÚLOHY VÝCHOVNÉHO PORADCU

Vychádzajúc zo zákon č. 279/1993 Zz. o školských zariadeniach, podľa §25 ods.1 si musí výchovný poradca plniť úlohy, ktoré mu vyplývajú zo školského poradenstva a to v oblastiach výchovy a vzdelávania, prevencie delikventného a problémového správania a profesijnej orientácie žiakov. V rámci školy spolupracuje s odbornými zariadeniami zaoberajúcimi sa starostlivosťou o deti. Pedagogickým zamestnancom školy ako aj rodičom detí poskytuje metodickú a informačnú pomoc.

Autor Boroš (1980) vymedzil úlohy výchovných poradcov do štyroch bodov:

A. Úlohy informačné:

Jednou z najdôležitejších úloh, ktorej sa výchovný poradca na škole venuje, je poskytovať rodičom a učiteľom plnohodnotné informácie o študijných výsledkoch práce žiakov, a žiakov informovať v oblasti voľby povolania a predkladať im adekvátne profesionálne informácie,

B. Úlohy odbornometodické:

Na základe kompetentnosti učiteľa vykonávať funkciu výchovného poradcu, je pedagóg spôsobilý poskytovať triednym učiteľom a ostatným pedagogickým zamestnancom školy metodickú pomoc a odborné rady a to:

- a) Pri dohliadaní o správny psycho-sociálny vývin žiakov počas výchovno-vzdelávacieho procesu,
- b) Pri spolupráci žiakov s ich rodičmi,
- c) Pri výchove a smerovaní žiakov k voľbe povolania,
- d) Pri prekonávaní prekážok, ktoré zasahujú do optimálneho vývoja žiakov,

C. Úlohy diagnostické:

Výchovný poradca v smere diagnostickej povinnosti musí predovšetkým:

- a) Dohliadať a usmerňovať triednych učiteľov i ostatných pedagógov, ako používať a zaobchádzať s metódami diagnostickej činnosti,
- b) viesť si záznamy a vypracovávať hodnotenia žiakov, ktorí si vyžadujú zvýšenú pozornosť,
- c) Analyzovať a diagnostikovať výchovno-vzdelávacie metódy, ktoré škola preferuje a ich dopad na výchovno-vzdelávacie výsledky žiakov,

D. Úlohy poradenské:

Z hľadiska poradenských úloh poskytuje výchovný poradca žiakom a študentom školy ako aj ich zákonným zástupcom pomoc, odborné a profesionálne rady pri hľadaní individuálnych nielen osobných, ale aj študijných, výchovno-vzdelávacích, sociálnych ba i profesionálnych problémoch.

2.4 ČINNOSŤ VÝCHOVNÉHO PORADCU

Vzhľadom na množstvo úloh, ktoré plynú z funkcie výchovného poradcu, musí výchovný poradca vo svojej práci mnohokrát sklbiť viacero činností. Viacerí autori nám ponúkajú rôzne delenia práce výchovného poradcu.

Autorka Klímová a kol. (1987) diferencuje úlohy výchovného poradcu na:

1. činnosť informačnú:

- a) poskytuje žiakom, zákonným zástupcom žiakov, učiteľom a ostatným pedagógom informácie o činnostiach a možnostiach využitia odborných služieb zariadení výchovného poradenstva, sprostredkováva informácie pre všestranné rozvíjanie osobnosti žiaka v procese vzdelávania a výchovy, informácie týkajúce sa prevencie a nápravy problémov, vyskytujúcich sa počas vývoja, výchovy alebo vzdelávania žiakov, a napokon informácie o možnostiach štúdia na stredných a vysokých školách, i o povolaniach,
- b) poskytuje informácie z oblasti výchovy a vzdelávania zamestnancom inštitúcií a organizácií venujúcich sa mládeži a deťom,
- c) metodicky usmerňuje informačnú činnosť triednych učiteľov a poskytuje im obsahovú a metodickú pomoc,

2. činnosť poznávaciu a hodnotiacu:

- a) metodicky usmerňuje a zjednocuje diagnostickú činnosť triednych učiteľov – a to pri využívaní diagnostických metód, analýze, overovaní, spracovávaní a interpretovaní získaných údajov; pri hľadaní a následnom sledovaní nadaných i problémových žiakov; pri systematickom pozorovaní a hodnotení žiackych individuálnych zvláštností,
- b) uskutočňuje vlastnú diagnostickú činnosť s následnou evidenciou a dokumentáciou u žiakov vyžadujúcich si zvláštnu pozornosť z výchovných, vzdelávacích, sociálnych

alebo profesionálne orientačných dôvodov; na základe poznatkov navrhuje žiakom odborné vyšetrenie v príslušných pedagogicko-psychologických poradniach a pripravuje k tomu podklady,

3. činnosť odporúčaní, pri ktorých vychádza z vlastných skúseností, i zo skúseností odborníkov:

- a) vedeniu školy vypracováva a poskytuje návrhy a doporučená, ktoré sa týkajú oblasti vzdelávania, výchovy, prevencie i náprav problémov a profesionálnej orientácie konkrétneho žiaka, skupiny žiakov i tried,
- b) triednym učiteľom a ostatným pedagógom školy poskytuje obsahovú a metodickú pomoc, k utváraniu optimálnych podmienok, ktoré sú významné pre správny rozvoj osobnosti žiaka; pri eliminovaní problémov vyskytujúcich sa u žiakov; pri vytváraní podmienok rozvíjajúcich žiakove vlastnosti dôležité k výberu povolania, alebo ďalšieho štúdia,

4. činnosť konzultačnú:

- a) poskytuje konzultácie žiakom, zákonným zástupcom, učiteľom a ostatným pedagógom v oblasti rozvoja žiakovej osobnosti; v oblasti výchovy a vzdelávania žiakov; riešenia problémov vyskytujúcich sa počas ich štúdia; a pri výbere ďalšieho štúdia a voľbe povolania,
- b) metodicky usmerňuje konzultačnú činnosť triednych učiteľov, poskytuje im obsahovú a metodickú pomoc

Ďalšia autorka, Horváthová (2002) rozdelila služby výchovného poradcu na základe určitých kritérií:

1. Kritérium poskytovaných služieb: informačná, identifikačno-diagnostická, preventívna a orientačná činnosť,
2. Kritérium spôsobu realizácie: individuálne, skupinové a hromadné akcie so žiakmi, alebo cez učiteľov, triednych učiteľov a vychovávateľov,
3. Kritérium používateľov: služby, rady, návrhy, konzultácie žiakom, učiteľom, vychovávateľom, rodičom a vedeniu školy,
4. Kritérium oblastí aktivít a služieb výchovného poradcu: problémy a ťažkosti v učení a správaní, v rozhodovaní pri voľbe povolania, narušených sociálnych vzťahoch v triede a psychohygienických otázkach školy.

Vychádzajúc z daných kritérií táto autorka definuje tri základné činnosti výchovného poradcu, ktoré vykonáva na základných i stredných školách:

1. Poradenská činnosť:

Výchovný poradca vykonáva poradenstvo predovšetkým v oblasti výchovy a vzdelávania, v otázkach prevencie delikventného a problémového správania a vývinu detí,

2. Konzultačná činnosť:

Výchovný poradca poskytuje žiakom a zákonným zástupcom konzultácie pri hľadaní riešení vzdelávacích a výchovných problémov a informuje ich možnostiach štúdia na stredných, alebo vysokých školách a v otázkach voľby povolania,

3. Koordinačná činnosť:

Výchovný poradca zabezpečuje prepojenie školy s inými poradenskými, alebo odbornými zariadeniami, ktoré sa zaoberajú starostlivosťou o deti a mládež; zároveň učiteľom a ostatným kvalifikovaným zamestnancom školy poskytuje odbornú metodickú pomoc.

Podľa Gajdošovej (1998) môžeme rozlíšiť horizontálnu a vertikálnu štruktúru práce, v prípade autorky však ide o štruktúru práce školského psychológa, ktorú si dovoľíme uplatniť aj na prácu výchovného poradcu.

1. Vertikálna štruktúra, ktorú autorka odvodila z hierarchie riadenia školy. Výchovný poradca spolupracuje s riaditeľom školy, pedagógmi, triednymi učiteľmi, vychovávateľmi, žiakmi a rodičmi, s dorastovým lekárom a zdravotnou sestrou, pedagogicko-psychologickými poradňami, zamestnancami z odboru školstva, úradov práce.
2. Horizontálna štruktúra, ktorú rozdeľuje podľa oblastí činnosti. Výchovný poradca pomáha žiakom riešiť problémy týkajúce sa oblasti učenia, správania, profesijnej orientácie a voľby povolania, sociálnych vzťahov v triede a psychohygienických podmienok na škole.

Činnosť výchovného poradcu pôsobiaceho na základných a stredných školách metodicky usmerňuje Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie podľa Vyhláška MŠ SR č. 325/2008 o školských zariadeniach výchovného poradenstva

a prevencie, §3. A činnosť výchovného poradcu, ktorý svoju prácu vykonáva v špeciálnych školách metodicky usmerňuje Centrum špeciálno-pedagogického poradenstva na základe Vyhláška MŠ SR č. 325/2008 o školských zariadeniach výchovného poradenstva a prevencie, §4.

2.5 METÓDY PRÁCE VÝCHOVNÉHO PORADCU

Jednou z najdôležitejších úloh výchovných poradcov je dokonalé poznanie osobnosti žiaka, pretože „individuálny prístup k žiakovi patrí medzi hlavné podmienky úspešného naplnenia cieľov práce školy“ (Boroš, 1980, s. 172). Z tohto hľadiska usudzujeme, že je nevyhnutné, aby výchovný poradca vo svojej práci využíval diagnostickú činnosť, predovšetkým pedagogicko-psychologickú diagnostiku, ktorá mu umožňuje dokonalejšie poznať osobnosť klienta - žiaka.

Dôležitou úlohou výchovného poradcu je, na základe výsledkov z rôznych analýz stanoviť správnu diagnózu. Jej priebeh však v práci výchovného poradcu vyzerá inak, než priebeh stanovovania diagnózy v práci odborníkov, pretože výchovný poradca, ktorý má ukončené vysokoškolské vzdelanie učiteľského zamerania, nepatrí podľa zákona k osobám oprávneným používať psychodiagnostické metódy pri diagnostickej činnosti. (Malá a kol., 2009)

Pri diagnostike vychádza výchovný poradca z problémov žiakov, ktoré súvisia s jeho osobnosťou, zo stupňa a prejavov v jeho správaní, učení aj v záujmoch súvisiacich so školskou a profesijnou orientáciou. (Šefránková, 2007). „Diagnostická činnosť výchovného poradcu je určená predovšetkým na senzitivnu identifikáciu potenciálnych problémov, ktorá môže vyústiť v odporúčania pre špecializovanú diagnostiku odborníkmi, ktorým ju zákon umožňuje naplno využívať.“ (Malá a kol., 2009, s. 14)

Výchovný poradca musí podrobne poznať a ovládať všetky techniky a metódy diagnostiky (Šefránková, 2007). Z rozsiahleho spektra diagnostických metód môže ale využívať len isté obmedzené množstvo nástrojov, podľa Malej a kol. (2009) ide predovšetkým o metódy klinické, pri danej problematike označované aj ako všeobecné, neprepojené s prísnyimi pravidlami, flexibilné, ktoré nemajú štatistický základ a umožňujú poznať jednotlivých ľudí (Svoboda, Krejčířová, Vágnerová in Malá a kol., 2009), neštandardizované, vychádzajúce z osobnej skúsenosti, zdôrazňujúce spôsob interpretovania osobnej skúsenosti ľudí, kvalitatívne hodnotené (Vágnerová, Klégrová in

Malá a kol., 2009). Autori publikácie uvádzajú, že všeobecné metódy diagnostiky, medzi ktoré zaraďujú pozorovanie, rozhovor a analýzu spontánnych produktov sú neoddeliteľnou, potrebnou, prirodzenou a nevyhnutnou súčasťou práce výchovného poradcu (Malá a kol., 2009).

Autorka Šefránková (2007) priradila k základným metódam a technikám práce, využívaných výchovným poradcom pri práci poradenský rozhovor, pozorovanie, konzultácie, pedagogický experiment, dotazník/anketu, evalváciu (hodnotenie javov), prípadové štúdie (kazuistiky), rozbory produktov a prospechu žiaka, testovanie – didaktické a psychodiagnostické testy a sociometriu.

2.5.1 Poradenský rozhovor

Rozhovor považujeme za kľúčovú metódu, ktorú výchovný poradca vo svojej práci využíva. Šefránková (2007, s. 51) hovorí, že „majstrovstvo viesť rozhovor patrí k najzákladnejšej výbave výchovného poradcu.“ Neposkytuje nám len diagnostické informácie, ale predstavuje aj nástroj, pomocou ktorého dokážeme s klientom nadviazať vzťah. Takýmto spôsobom vzniká medzi výchovným poradcom – diagnostikom a žiakom – klientom reálny sociálny vzťah (Malá a kol., 2009).

Jedným zo základných prostriedkov, využívaných v práci výchovného poradcu neodmysliteľne patrí rozhovor s klientom. Práve z tohto dôvodu, musí výchovný poradca danú techniku podrobne poznať, mať ju naštudovanú, ovládať ju na profesionálnej úrovni a počas svojej praxe sa v nej neustále zdokonaľovať, napr. čítaním odbornej literatúry. Rozhovor si nevyhnutne vyžaduje dobrú prípravu. V rámci dlhodobej prípravy, ktorá v sebe zahŕňa koncepciu práce výchovného poradcu, sa výchovný poradca snaží diagnostickú metódu rozhovoru zasadiť do systému výchovy fungujúceho na škole. V bezprostrednej príprave sa výchovný poradca zameriava predovšetkým na poznanie jednotlivca – klienta, s ktorým bude rozhovor viesť. K priebehu nerušeného rozhovoru je potrebné, aby mal výchovný poradca zabezpečené miesto, teda určitý priestor resp. kabinet, v ktorom sa klient bude cítiť príjemne, a primeraný čas na klienta. (Zelina, 1990 in Šefránková, 2007)

Podľa Zelinu (1990 in Šefránková, 2007) zohráva pri diagnostickom rozhovore dôležitú rolu samotný prvý dojem, ktorý sa netýka len výzoru, ale i spôsobu privítania klienta a správania sa voči jeho osobe. Každý diagnostický rozhovor má svoju logickú postupnosť, ktorú určuje osobnosť klienta a jeho problém. „Najväčším umením je žiaka doviest’

k tomu, aby o svojom probléme začal hovoriť sám“ (Boroš, 1980, s. 183). Pri vedení rozhovoru by mal výchovný poradca prispôbovať štýl rozhovoru osobnosti každého klienta a využívať neriadený druh rozhovoru, ktorý umožňuje klientovi vybrať si tému rozhovoru. Priebeh rozhovoru ovplyvňuje výchovný poradca kladením otázok smerom ku klientovi. Pri tejto činnosti je dôležité, aby sa poradca pridržiaval určitých zásad. V technike kladenia otázok uvádza Kostolanský (1972 in Boroš, 1980) niekoľko špecifik, ktoré by výchovný poradca pri diagnostickom rozhovore mal mať neustále na zreteli:

- Neklásť sugestívne otázky klientovi,
- Využívať a obmieňať otázky uzavretého a otvoreného charakteru,
- Vyhybať sa otázkam typu „prečo?“,
- Klásť presné a jednoznačné otázky,
- Štýl a obsah otázok prispôbiť klientovi,
- Vystríhať sa otázok s alternatívnou odpoveďou,
- Otázky vyslovovať jasne a zreteľne,
- Vystríhať sa od chytákov a trikov.

Nesmierne významné je i vytvorenie pohodovej atmosféry, ktorá by žiaka zaktivizovala v odpovediach. Jej navodením dokáže poradca zbaviť žiaka zbytočného strachu a pocitu výsluchu. V žiakovi sa tak uvoľní napätie a spontánne začne rozprávať o svojich problémoch. Pokiaľ žiak hovorí sám od seba, poradca by ho nemal prerušovať (Boroš, 1980). Jednou z nutných zručností výchovného poradcu je „umenie počúvať klienta“. Poradca sa musí v tejto súvislosti zamerať okrem obsahu a kontextu hovoreného aj na motiváciu hovoreného (Šefránková, 2007). Výchovný poradca by mal byť schopný viesť rozhovor, k čomu ho predurčujú jeho predpoklady a schopnosti nadväzovania neformálnych individuálnych kontaktov so žiakmi, vyrovnanosť v povahovej a emocionálnej oblasti, výrečnosť, rozvážnosť a pohotovosť pri odpovediach či reagovaní pri nepredvídaných situáciách (Boroš, 1980).

V závere je nutné, aby poradca zhrnul priebeh rozhovoru a vyjadril poďakovania klientovi za jeho spoluprácu a ochotu, aby klient nadobudol pocit, že spolu s poradcom urobili všetko pre vyriešenie problému.

Záznam z rozhovoru: Stručné zápisky z rozhovoru s klientom si môže výchovný poradca zaznamenávať aj počas doby rozhovoru, čo mu umožní vytvoriť pomerne presný a podrobný záznam. Ibaže neustále zaznamenávanie v priebehu rozhovoru, pôsobí v značnej miere na klienta rušivo. Preto sa odporúča, aby si výchovný poradca robil záznam o obsahu rozhovoru ihneď po jeho ukončení. Takáto forma žiadnym spôsobom neovplyvní interakciu medzi klientom a poradcom, i keď presnosť a úplnosť záznamu nebude tak kvalitná. Ako najvhodnejšia alternatíva sa javí písanie stručných poznámok v priebehu rozhovoru, ktoré po jeho ukončení výchovný poradca doplní. (Malá a kol., 2009)

2.5.2 Pozorovanie

Z hľadiska historického vývoja spadá metóda pozorovania medzi najstaršie techniky a spôsoby poznávania.

Pod pozorovaním chápeme cieľavedomé, plánovité a zámerné zameranie vnímania na dosiahnutie stanoveného cieľa. Ako diagnostická metóda musí v sebe pozorovanie obsahovať nasledovné znaky:

- a) cieľavedomosť – zameranosť na určité javy pričom iné si nevšímame,
- b) systematickosť – dlhodobé, sústavné pozorovanie,
- c) kontrolovateľnosť – opakovateľnosť pozorovania na základe podrobných poznámok z pozorovania,
- d) plánovitosť – určenie podmienok (obsahu a postupu) pozorovania,
- e) presnosť a objektivita – stanovenie kritérií pozorovania a nezávislosť pozorovania od pozorovateľa (Malá a kol., 2009).

Pri metóde pozorovania rozlišujeme niekoľko jej druhov: krátkodobé a dlhodobé, introspekciu a extraspekciu, individuálne a skupinové, celostné a čiastkové. Výchovný poradca sa upriamuje na zámerné pozorovanie (Malá a kol., 2009) a pri svojej práci počas pozorovania využíva záznamové hárky, alebo posudzovacie škály (Šefránková, 2007).

2.5.3 Ostatné metódy

Anamnéza: Výchovný poradca musí pri svojej práci využívať i anamnestické údaje žiakov s ktorými pracuje. Každú anamnézu ktorú robí, vykonáva s určitým cieľom. Odoberanie

anamnézy z rodinného, školského, zdravotného, sexuálneho, interpersonálneho vývinu žiaka môžu byť pre výchovného poradcu cenným informátorom,

Konzultácia: Prebieha vo forme rozhovoru medzi výchovným poradcom a žiakom. Jej základ tvorí odborná téma. Úloha poradcu v priebehu konzultácie spočíva v odovzdaní odborných informácií klientovi. Najčastejšie prebieha individuálne s klientom, pri informáciách pre väčšie zoskupenie môže byť aj hromadná,

Dotazník: Patrí medzi štandardné výskumné metódy. Dotazníky nám umožňujú získať písomné odpovede prostredníctvom subjektívnych odpovedí oslovených respondentov. Výhoda dotazníkovej metódy spočíva v jej produktivnosti, pretože umožňuje v relatívne krátkom časovom úseku získať dostatok informácií od veľkého počtu ľudí. Je ľahko vyhodnocoateľná a porovnateľná. K jej nevýhodám patrí predovšetkým nepriami kontakt a neochota zo strany respondenta písomne odpovedať na otázky,

Kauzistická metóda: kazuistika ako prípadová štúdia. Podstata kauzistickej skupiny spočíva v rozbere nejakého zvoleného prípadu, situácie, alebo udalosti, ktorý pochádza z praxe. Pri rozbere takejto situácie sa predpokladá, že v skupine sa vytvorí nezraňujúca sebareflexívna a kreatívna skupinová atmosféra v ktorej sa udalosť bude preberať,

Sociometrická metóda: Sociometrická metóda sa upriamuje na medziľudské vzťahy vytvorené v skupine a pomáha výchovnému poradcovi lepšie sa orientovať v otázkach sociability, štruktúry a vzájomných vzťahov v rámci skupiny. (Šefránková, 2007)

2.6 INŠTRUMENTÁRIUM VÝCHOVNÉHO PORADCU

V priebehu pôsobnosti pedagóga vo funkcii výchovného poradcu sa musí pri svojej práci pridržiavať istých postupov.

K základnej výbave výchovného poradcu patria rôzne dokumenty, ktoré však nie sú pre jeho prácu záväznými dokumentmi, ale výchovný poradca ich môže využívať podľa individuálnych potrieb a potrieb školy. K takýmto dokumentom patrí plán práce, ročná správa o výchovnom poradenstve, denník alebo kabinet výchovného poradenstva. (Šefránková, 2007)

2.6.1 Plán práce výchovného poradcu

Vypracovanie plánu práce, ktorý je priradený k ročnému plánu školy, patrí medzi najzákladnejšie činnosti výchovného poradcu. Plán práce výchovného poradcu v sebe

zahŕňa varianty námetov: a) prieskumovú činnosť a vyhodnotenia, b) oboznámenie s výchovným poradenstvom pedagógov a študentov, c) osvetová a propagačná činnosť, d) informačno-metodická činnosť (posúvať informácie vedeniu školy a pedagógom z absolvovaných seminárov, kurzov, školení), e) kreovanie kabinetu výchovného poradenstva, f) koordinovanie výchovného procesu školy a spolupracovanie so psychologmi a inými inštitúciami zaoberajúcimi sa poradenstvom vo výchovno-vzdelávacej oblasti, g) konzultačná činnosť pre študentov, rodičov a pedagogických zamestnancov, h) vedenie dokumentácie (evidovanie žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, nadaných a problémových žiakov; Poradenský záznam o žiakovi; Záznamový list o problémoch žiaka; Denník výchovného poradcu), i) zúčastňovanie sa kurzov a seminárov výchovno-poradenskej problematiky; odborný rast a vzdelávanie, j) spolupracovanie s metodikom pre výchovného poradcu. (Šefránková, 2007)

Výchovný poradca pri zostavovaní plánu svojej práce počas školského roka spolupracuje s riaditeľom školy, ktorému ho predloží najneskôr do začiatku školského roka.

2.6.2 Denník výchovného poradcu

Podľa Šefránkovej (2007) sa všetka dokumentácia výchovného poradcu výlučne sústreďuje len do kabinetu výchovného poradenstva. Vzhľadom na fakt, že Denník výchovného poradcu predstavuje špecifický druh dokumentu, do ktorého sa okrem osobných údajov a zdravotných informácií vkladajú i záznamy z poradenského rozhovoru a všetky psychologické výsledky z vyšetrení, je z tohto hľadiska veľmi dôverným dokumentom, ktorý slúži iba a výlučne výchovnému poradcovi.

V zmysle Zákona NR SR č. 428/2002 o ochrane osobných údajov musí výchovný poradca dodržať sľub mlčanlivosti, ktorý chráni klienta pred zneužitím informácií v našom prípade hlavne informácií zdravotného a psychologického charakteru.

Výchovný poradca Denník výchovného poradcu nemôže predložiť žiadnej osobe, ani pri riešení výchovno-vzdelávacích problémov. Štýl Denníka výchovného poradcu nie je stanovený, pretože každý výchovný poradca si robí záznamy tak, aby predovšetkým vyhovovali jemu samému. Dôležitou súčasťou je tzv. Poradenský záznam o žiakovi. (Šefránková, 2007)

2.6.3 Kabinet výchovného poradcu

Kabinet výchovného poradenstva by mal byť už akousi samozrejmosťou v podmienkach pôsobnosti na školách. Bohužiaľ, v súčasnej dobe ešte stále nie sú na každej škole vytvorené adekvátne podmienky pre prácu výchovných poradcov, čo sa napokon odzrkadľuje pri činnostiach spojených s ich profesiou. Ich práca si vyžaduje nutne súkromie a považujeme za neprofesionálne, aby výchovný poradca riešil problémy žiakov a rodičov, pedagógov v prítomnosti iných, nezainteresovaných osôb či v zborovni, triede alebo na prestávkach.

Kabinet výchovného poradenstva slúži výchovnému poradcovi, ktorému poskytuje vhodný a predovšetkým potrebný priestor k úspešnému vykonávaniu jeho práce. Zabezpečenie kabinetu výchovného poradenstva spadá k úlohám školy a pokiaľ nie je v jej moci vyhradiť výchovnému poradcovi plne vybavený kabinet, mala by mu poskytnúť aspoň časť miestnosti, v ktorej bude mať odložené potrebné materiály. Pretože pokiaľ nemá výchovný poradca priestor pre nerušené, dôverné a súkromné rozhovory, len veľmi ťažko si bude plniť úlohy vyplývajúce z náplne jeho práce. Škola by sa mala postarať o primeranú reklamu funkcie výchovného poradcu napr. originálnym označením kabinetu výchovného poradenstva s vyznačením konzultačných hodín výchovného poradcu. Kabinet by mal byť upravený účelne a vhodne s pracovným stolom a PC, aspoň dvoma kreslami, nábytkom v ktorom možno uzamknúť dokumenty a materiály obsahujúce osobné informácie o žiakoch. (Šefránková, 2007)

Estetická úprava kabinetu je na vkuse výchovného poradcu. Jeho snahou by malo byť vytvorenie bezpečného, ukludňujúceho, príjemného priestoru, v ktorom sa klienti budú cítiť pohodovo.

2.6.4 Základná dokumentácia výchovného poradcu

V kabinete výchovného poradenstva by mala byť dokumentácia rozdelená do štyroch úsekov. Podľa Šefránkovej (2007) je to:

1. Úsek študijných a profesionálnych materiálov: skladá sa z informácií poskytujúcich žiakom možnosti ďalšieho vzdelávania a štúdia, proforientačné programy,
2. Úsek metodiky: tvoria ho pedagogicko-diagnostické pomôcky – pozorovacie schémy, hodnotiace škály, didaktické testy, dotazníky a metodický materiál k práci výchovného poradcu so žiakmi, rodičmi a výchovnými pracovníkmi – metodiky pre prácu s problémovými žiakmi, nadanými a talentovanými žiakmi, žiakmi so

špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, metodiky pre spoluprácu výchovného poradcu s triednymi učiteľmi, vedením školy a ďalšími výchovnými pracovníkmi, metodiky pre spoluprácu rodiny a školy, počítačové a poradenské programy, vypracované usmernenia pre žiakov, učiteľov a výchovných pracovníkov,

3. Úsek dokumentácií: je zložený z denníka výchovného poradcu, evidencie žiakov mimoriadne nadaných a talentovaných, žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, žiakov s poruchami v osobnostnom vývine, žiakov s problémami v učení, žiakov problémových z hľadiska prispôsobenia na študijné a profesijné podmienky a žiakov zo sociálne slabých rodín, z dokumentácií psychologických vyšetrení žiakov, zo záznamov sledovania profesijného vývinu žiaka, z plánov činností výchovných poradcov, z plánov prednášok a besied, exkurzií, stáží, študijných pobytov, z plánu triednických hodín a rodičovských združení, zo zápisníc, právnych noriem a predpisov,
4. Knižnica: tvorí ju odborná literatúra – rôzne knihy, encyklopédie, časopisy, adresáre, ďalej videotéka, filmotéka, CD, DVD, PC, IKT.

3 VZDELÁVANIE VÝCHOVNÝCH PORADCOV

V predchádzajúcich dvoch kapitolách sme sa zamerali na popis systému, ktorý poskytuje poradenské služby i popis širokej škály úloh a povinností výchovného poradcu. V tretej kapitole sa chceme venovať spôsobom vzdelávania, ktoré umožňujú výchovným poradcovi napr. metodické centrá. A popíšeme podrobnejšie model vzdelávania školských poradcov v USA.

3.1 PRÍPRAVA VÝCHOVNÝCH PORADCOV NA SLOVENSKU

Šefránková (2002) popisuje model vzdelávania výchovných poradcov v Metodicko-pedagogickom centre Bratislavského kraja (ďalej len MPC BK) v Bratislave. MPC BK ponúka výchovným poradcovi dva druhy: priebežné vzdelávanie a špecializačné inovačné štúdium pre výchovných poradcov.

3.1.1 Priebežné vzdelávanie pre výchovných poradcov

Tento základný kurz musí absolvovať každý pedagóg do dvoch rokov odo dňa vymenovania do funkcie výchovného poradcu. Rozsah priebežného vzdelávania je v rozpätí 50 – 120 hodín s minimálnou 75% účasťou. Vzdelávanie prebieha frekventovane raz za týždeň, zvyčajne cez konzultačno-poradenský deň, počas školského roka v podobe jednodňových stretnutí. Niekedy sa usporadúvajú i viacdenné stretnutia. Daný typ vzdelávania výchovných poradcov býva realizovaný i ako súčasť špecializačného inovačného vzdelávania. Priebežné vzdelávanie sa končí absolvovaním záverečného pohovoru pred odbornou komisiou tvorenou tromi členmi, po jeho úspešnom zvládnutí získava pedagóg osvedčenie.

Základný kurz pozostáva z dvoch blokov. Prvý blok kurzu tvorí Výchovné poradenstvo: v rámci tohto bloku patrí prvá časť teoretickej a metodickej príprave, ktorá sa zameriava najmä na aktuálne otázky výchovného poradenstva, metódy a formy práce výchovného poradcu, možné alternatívne postupy v psychológii a pedagogike, súčasné civilizačné trendy a hľadanie životnej cesty, druhá časť – tréningová príprava je zameraná na rôzne inscenačné metódy, prácu so skupinou, vzťahy poradcov so žiakmi, rodičmi, učiteľmi,

prácu s imagináciou a kreativitou. Druhý blok je zameraný na Informačné technológie v práci výchovného poradcu, teda na základy práce s PC, PC a profesijnú orientáciu a využívanie internetu. Tretí blok tvoria Individuálne konzultácie, dištančné štúdium – jedná sa o tzv. nadstavbový kurz pre výchovných poradcov a absolventov základného kurzu v trvaní 30 hodín. Nadstavbový kurz sa končí praktickou ukážkou absolventa a získaním osvedčenia.

Cieľom tejto formy vzdelávania na ktorej sa podieľajú odborní zamestnanci metodicko-pedagogických centier, vysokých škôl a iných odborných inštitúcií je predať výchovným poradcom aktuálne, nielen metodologické a teoretické, ale predovšetkým praktické informácie a poznatky. (Šefránková, 2002)

V roku 1999 sa odborní zamestnanci Metodicko-pedagogického centra Bratislavského kraja v Bratislave inšpirovali modelom Priebežného vzdelávania a vytvorili projekt Špecializačné inovačné štúdium pre výchovných poradcov základných a stredných škôl. Tento projekt bol schválený Ministerstvom školstva Slovenskej republiky a platí na celom Slovensku. (Šefránková, 2007)

3.1.2 Špecializačné inovačné štúdium pre výchovných poradcov (ŠIŠ – VP)

ŠIŠ prebieha vo forme jednodňových ale i viacdenných stretnutí v období dvoch školských rokov, v rozsahu 200 hodín. Odborné vzdelávanie poskytuje spolupráca odborníkov z vysokých škôl, metodicko-pedagogických centier a iných inštitúcií podobného zamerania. Podmienkou k ukončeniu štúdia je účasť na aspoň $\frac{3}{4}$ stretnutí a pred trojčlennou komisiou obhájenie záverečnej práce. Pri posudzovaní práce sa zohľadňuje kreatívne pedagogické spracovanie témy, ktorú si absolvent vopred zvolil, pričom dôraz sa kladie predovšetkým na poradenskú intervenciu výchovného poradcu. Požadovaný rozsah práce je v rozmedzí 25 – 30 strán. Po úspešnom ukončení ŠIŠ získava absolvent vzdelávania osvedčenie nahrádzajúce 1. kvalifikačnú skúšku pedagogického zamestnanca. ŠIŠ pozostáva zo 4 blokov. Keďže súčasťou ŠIŠ je Priebežné vzdelávanie, obsah prvého a druhého bloku ŠIŠ je totožný s obsahom blokov Priebežného vzdelávania. Tretí blok – Pedagogika sa sústreďuje na problematiku nových trendov v pedagogike, pedagogický výskum a sociálnu pedagogiku. Posledný blok tvoria semináre a individuálne konzultácie k záverečnej práci, dištančné štúdium. (Šefránková, 2002)

Obe formy vzdelávania sú určené nielen výchovným poradcom pôsobiacich na školách, ale i ostatným pedagógom či pedagogickým zamestnancom. Jedinou odlišnosťou týchto dvoch typov vzdelávania je menší rozsah hodín v Priebežnom vzdelávaní a ukončenie napísaním a obhajobou záverečnej práce v ŠIŠ. Pri vzdelávaní budúcich pedagogických zamestnancov bohužiaľ ešte stále prevláda klasické osvojovanie si množstva teoretických poznatkov, ktoré by v praxi mali ovládať. Narozdiel od takéhoto klasického prístupu vzdelávania, obe formy vzdelávania výchovných poradcov využívajú v tréningovej časti najmä zážitkovú formu, ktorá umožňuje absolventom získať a zároveň si osvojovať poznatky a skúsenosti nadobudnuté v modelových situáciách. (Šefránková, 2002)

3.1.3 Postgraduálne štúdium výchovných poradcov na vysokých školách

V dnešnej dobe badáme v takýchto formách štúdia stagnujúci prístup. Daný typ štúdia je najmenej organizovaný a frekventovaný, a len veľmi nízke percento výchovných poradcov má ukončené toto vzdelanie. (Šefránková, 2007)

V štátnych inštitúciách ako metodicko-pedagogické centrá, pedagogicko-psychologické poradne, špeciálno-pedagogické poradne, pedagogické oddelenia odborov školstva, Štátny pedagogický ústav, Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie, Ústav informácií a prognóz školstva, centrá pedagogicko-psychologických služieb, školské výpočtové strediská, vysoké školy či súkromné a cirkevné inštitúcie, resp. inštitúcie 3. sektora je výchovným poradcom poskytovaný informačný servis a metodická pomoc. (Šefránková, 2002)

3.2 PRÍPRAVA VÝCHOVNÝCH PORADCOV V USA

V roku 2001 na Pedagogickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave prebiehala konferencia na tému Úlohy výchovných poradcov v procese vzdelávania a výchovy detí a mládeže, ktorej čestným hosťom bol i Larry Loesch, americký odborník v oblasti školského poradenstva v USA. Na tejto konferencii predniesol model prípravy školských poradcov v USA. (in Pedagogické rozhľady, č.4, 2002)

V USA je výchovný poradca označovaný ako školský poradca. Jeho zamestnávateľom je miestny školský úrad. Školskí poradcovia v USA pôsobia zvyčajne na

jednej škole, sú oslobodení od vyučovacej povinnosti a ich profesia od nich nepožaduje minulú pedagogickú skúsenosť. (Loesch, 2002 b)

Loesch (2002 a) hovorí, že školskí poradcovia v USA sú vzdelávaní počas pregraduálnej prípravy formou špecializovaného vzdelávania. O štúdium odboru školského poradenstva sa môžu uchádzať študenti, ktorí už absolvovali štvorročné univerzitné štúdium bakalárskeho stupňa, pričom nie je nevyhnutné, aby mali absolvované pedagogické vzdelanie. Štúdium tohto odboru je možné až na dvojročnom magisterskom stupni. Úrad pre akreditáciu poradenských a príbuzných vzdelávacích programov vypracoval pre odbor školského poradenstva národné štandardy, ktorými sa štúdium daného odboru musí riadiť. Štúdium odboru školského poradenstva v USA v sebe zahŕňa osem častí, resp. kurzov, ktoré ich autor označuje ako „kľúčové kurikulárne oblasti“.

Prvú oblasť tvorí Ľudský rast a rozvoj – v rámci tohto kurzu si majú absolventi osvojiť rôzne hľadiská vývinu človeka ako napr. psychologické, fyziologické, sociologické či iné. Študentom sú predkladané informácie z oblasti teórií osobnosti, psychológie osobnosti človeka, pričom dôraz sa kladie na individuálnu psychickú a sociálnu stránku rozvoja jednotlivca a na jeho prispôsobivosť. (Loesch, 2002 a)

Jedným z ďalších okruhov – Sociálny a kultúrny základ – poskytuje študentom poznatky o multikultúrnej výchove. Cieľom kurzu je naučiť študentov akceptovať medzikultúrne rozdiely v spoločnosti, etnické skupiny a vytvárať s nimi pozitívne medziludské vzťahy. Kurz – Sociálna komunikácia v poradenstve – je medzi študentmi najviac obľúbený. Študenti si musia z oblasti komunikácie osvojiť najskôr teoretické poznatky a následne na to i praktické zručnosti. Vyučovanie prebieha zážitkovou formou pomocou hrania rolí. Nato, aby študent mohol postúpiť do vyššieho ročníka a pokračovať tak v štúdiu školského poradenstva, musí tento kurz úspešne ukončiť a získať pozitívne hodnotenie. V oblasti – Skupinové poradenstvo – sa vyučovanie opäť realizuje zážitkovými cvičeniami, ktoré študentom umožňujú ľahšie osvojenie si základných techník práce so skupinou. Takáto metóda im podáva cenné informácie týkajúce sa sociálnych vzťahov, štruktúry a dynamiky v skupine. Kurzy – Meranie a hodnotenie a Metodológia výskumu nepatria medzi najobľúbenejšie oblasti. Všetky formy hodnotenia sa v USA označujú pojmom testovanie. Na amerických školách je vysoko frekventované testovanie detí, pri ktorých sa využívajú predovšetkým testy zamerané na žiacke postoje ku škole, k učeniu, alebo rôzne testy inteligencie. Práve preto, je dôležité a nevyhnutné, aby školský poradca poznal širokú škálu rôznych testov, ich obsah, a aby ich vedel vhodne aplikovať i vyhodnotiť. V Amerike sa na školách zameriavajú a venujú hlavne výchove k voľbe povolaniu, pri ktorej sa

zohľadňujú schopnosti a možnosti jednotlivých žiakov. Takéto formy aktivít spadajú do kompetencií školského poradcu, preto musia študenti odboru školského poradenstva nadobudnúť čo najväčšie množstvo vedomostí z oblasti poradenskej psychológie už v pregraduálnej príprave, ktorá ich predurčí na poradenskú prácu so žiakmi pri výbere školy, alebo povolania. Narozdiel od Slovenska, v USA je školské poradenstvo ponímané ako samostatné povolanie. Absolvovaním všetkých kurzov študenti ukončia štúdium školského poradenstva. Študenti, ktorí úspešne ukončili štúdium a chcú pracovať na škole, musia mať najskôr za sebou absolvovanú stohodinovú prax, čo znamená, že minimálne sto hodín sa musia venovať rôznym aktivitám a činnostiam z oblasti poradenstva pod dozorom učiteľa a svojich spolužiakov. V ponúkanom akademickom programe si študenti môžu vyberať medzi niektorými voliteľnými kurzami. Študenti bez pedagogického vzdelania uprednostňujú skôr medzi didaktikou, vnútorným riadením školy, projektovaním učebných osnov, alebo financovaním školy. Študenti s ukončeným pedagogickým vzdelaním v bakalárskom stupni majú možnosť výberu zo špecializovaných kurzov, v rámci ktorých sú ponúkané napr. poradenstvo s rodičmi a učiteľmi, sexuálne či krízové poradenstvo. Výber kurzov u študentov v značnej miere ovplyvňuje typ školy, na ktorej budú pracovať a fakt, či budú školským poradcom na základnej škole (1.- 4.ročník v USA), strednej škole (5.- 9.ročník v USA), vyššej strednej škole (stredná škola v USA). Poslednú požiadavku pre študentov v odbore školského poradenstva uzatvára absolvovanie stáže na konkrétnej škole, ktorá má svojho vlastného kvalifikovaného školského poradcu, ktorý sa orientuje v problematike tejto školy. Pri stáži sa študent zapája do práce interného školského poradcu, spolu vykonávajú terapeutickú činnosť, školský poradca je prítomný na aktivitách vykonávaných stážistom, ktoré potom spoločnými silami hodnotia. Na prácu stážistu dohliada i učiteľ fakulty, ktorý sa priamo zúčastňuje jeho aktivít. Pravidelne každý týždeň musí študent so svojim univerzitným učiteľom absolvovať dve hodiny konzultácie. Keď študenti splnia všetky podmienky štúdia školského poradenstva, nadobudnú akademický titul magister. Ešte predtým ako sa zamestnajú a so zamestnávateľom uzatvoria pracovnú zmluvu, musia prejsť testom vypracovaným v danom štáte, v ktorom by chceli pracovať. Ak prejdú týmto testom, získajú certifikát s oprávnením vykonávania praxe školského poradcu v konkrétnom štáte po dobu piatich rokov. Aby im bol po piatich rokoch certifikát predĺžený, je nevyhnutné, aby sa počas trvania tohto obdobia priebežne vzdelávali, chodili na školenia a kurzy, inak stratia oprávnenie pre vykonávanie tejto profesie, alebo v ďalšom prípade musia požiadať o povolenie, aby mohli znova zložiť štátne skúšky. V Amerike sa kladie veľký dôraz na priebežné vzdelávanie, to znamená, že

pokiaľ odborníci chcú a majú záujem obnovovať si certifikát, musia sa vo svojom povolání neustále zdokonaľovať a vzdelávať. (Loesch, 2002 b)

4 VÝSKUMNÁ ČASŤ

Samotný názov našej bakalárskej práce „Výchovný poradca a náplň jeho práce očami učiteľov“ už napovedá o zakomponovaní a prínose empirických zistení z problematiky práce výchovného poradcu z nadhľadu jeho pedagogických kolegov.

4.1 Cieľ prieskumu

Keďže práca výchovného poradcu má v dnešnej dobe nezastupiteľné miesto v systéme školstva – na základných a stredných školách, i gymnáziách – a vyžaduje si nesmierne úsilie zo strany pedagóga povereného vykonávaním tejto funkcie, bolo našim cieľom zistiť, ako vnímajú prácu výchovného poradcu na škole jeho ostatní pedagogickí zamestnanci školy – učitelia a učiteľky. Zaujímali sme sa najmä o názory a hodnotenia jednotlivých oblastí práce výchovného poradcu zo strany jeho kolegov.

4.2 Metóda prieskumu

Za účelom oslovenia čo najväčšieho oslovenia pedagógov a takýmto spôsobom získania veľkého množstva ich názorov na tému výchovného poradcu a jeho práce na škole, sme sa rozhodli pre metódu dotazníkovej formy.

Pri zostavovaní dotazníka sme sa zamerali na jednotlivé oblasti práce výchovného poradcu, ktoré považujeme za najdôležitejšie, avšak myslíme si, že výchovný poradca im z hľadiska vyučovacej zaťaženia (pedagogickej povinnosti) nedokáže venovať adekvátne veľkú pozornosť. Vychádzali sme z poradenskej, konzultačnej a koordinačnej činnosti výchovného poradcu, a z poskytovania poradenstva v oblasti kariérnej a profesijnej orientácie žiakov a študentov.

Nami zostavovaný dotazník, ktorý uvádzame v prílohe č. 1, formuluje 17 vyjadrení o výchovnom poradcovi, na ktoré sa respondenti vyjadrili hodnotením každého vyjadrenia na škále od nula po päť, pričom nulová hodnota predstavovala u respondenta výrok, ktorý v práci výchovného poradcu nepovažovali za typický, resp. nehodiaci a nevyskytujúci sa, a hodnota päť vyjadrovala výrok, ktorý respondent v práci výchovného poradcu považoval

za vyskytujúci sa v jeho práci, teda typický v práci výchovného poradcu. Respondenti sa na báze škály vyjadrovali k jednotlivým výrok, pričom pri hodnotení posudzovali prácu výchovného poradcu, ktorý pôsobí na ich škole.

Ako sme už spomínali, v dotazníku sme sa opierali o štyri oblasti činnosti výchovného poradcu a v rámci každej z nich sme formulovali niekoľko výrokov.

V časti poradenskej činnosti sa jednalo o výroky či výchovný poradca pomáha pedagógom pri práci s neprospiievajúcimi žiakmi a riešení problémov, ktoré súvisia so žiakmi zo sociálne znevýhodneného prostredia, v akom rozsahu spolupracuje s pedagógmi na eliminovaní delikventného a problematickeho správania žiakov vyskytujúceho sa na škole, a či žiakom školy radí a poskytuje pomoc pri ich osobných problémoch (otázky č. 1 – 4).

V okruhu konzultačnej činnosti práce výchovného poradcu nás zaujímalo poskytovanie konzultácií študentom a rodičom pri voľbe povolania, konzultovanie o žiakových študijných problémov (aj s pedagógmi a rodičmi) a informovanie žiakov, rodičov a učiteľov o poradenských zariadeniach a možnostiach ich využitia (otázky č. 5 – 7).

V koordinačnej činnosti sme zostavili výroky spolupráce výchovného poradcu so školami, školským psychológom, úradom práce alebo špeciálnym pedagógom pri profesijnom rozhodovaní žiakov, organizovanie prednášok a besied, ktoré by koordinovali nevhodné správanie žiakov vyskytujúce sa na škole, a poskytovanie odbornej a metodickéj pomoci pedagogickým zamestnancom školy (otázky č. 8 – 11).

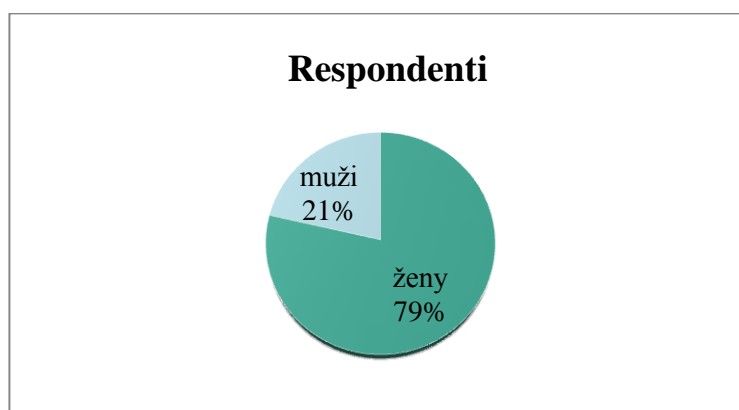
V rámci kariérového poradenstva nás zaujímalo či výchovný poradca vo svojej práci zhromažďuje a poskytuje študentom dostatočné množstvo informácií, ktoré súvisia s jeho ďalším vzdelávaním, v akom rozsahu pomáha žiakom pri výbere ich ďalšieho štúdia, resp. pracovného zamerania, či im zabezpečuje aj nejaké exkurzie do škôl vyššieho stupňa, alebo je jeho práca v tejto oblasti fixovaná len na vyplňanie prihlášok študentov na školy (otázky č. 12 – 15).

V neposlednom rade sme si dovoľili do dotazníky vložiť ešte výroky, pri ktorých sa domnievame, že spadajú do okruhu súčasnej problematiky týkajúcej sa práce výchovného poradcu, a to kompetentnosti výchovného poradcu pre vykonávanie tejto funkcie a dostatku času plne sa venovať svojim povinnostiam aj napriek vyučovacej povinnosti (otázky č. 16 – 17).

4.3 Výskumná vzorka

Našou úlohou bolo zistiť názory a postoje pedagógov, ktoré sa vzťahujú na prácu výchovného poradcu pôsobiaceho na škole. Na základe stanovenej úlohy, tvorili výskumnú vzorku učitelia a učiteľky, teda pedagogickí zamestnanci vybraných škôl. Z tohto vyplýva, že učiteľ poverený funkciou výchovného poradcu sa do nášho prieskumu zapojiť nemohol, avšak okrem neho sme oslovovali všetkých pedagógov i majstrov odbornej výuky.

Respondenti v našom prieskume pochádzali zo štyroch rôznych typov škôl – troch základných škôl, dvoch gymnázií, obchodnej akadémie a strednej odbornej školy. Do škôl sme spolu rozposlali 120 dotazníkov, z ktorých sa nám naspäť vrátilo úplne vyplnených 84 dotazníkov. Z daného množstva tvorilo väčšie zastúpenie žien – 66, mužov bolo 18. Vekové rozpätie výskumnej vzorky sa pohybovalo od 24 do 61 rokov. Všetci respondenti mali už počas priebehu prieskumu ukončené vysokoškolské vzdelanie

4.4 Priebeh prieskumu

Po zostavení dotazníka sme prieskum realizovali v marci 2011 na Základnej škole v Bánove, Cirkevnej základnej škole a Základnej škole Bernolákovej v Šuranoch. Na stredných školách sme prieskum aplikovali na Obchodnej akadémii v Šuranoch, Strednej odbornej škole v Nových Zámkoch a na Gymnáziách v Nových Zámkoch a Šuranoch.

Učiteľov vybraných škôl sme požiadali o nenáročné vyplnenie dotazníka, pričom im vopred boli popísané inštrukcie pre správne hodnotenie, napriek tomu, že systém hodnotenia sme popísali aj v samotnom dotazníku.

4.5 Výskumné otázky

Cieľ našej práce sme sa pokúsili naplniť prostredníctvom odpovedí na výskumné otázky, ktoré formulujeme nasledovne:

1. Súvisí typ školy s oblasťami práce výchovného poradcu (podľa názoru učiteľov), ktorým sa venuje?
2. Je viditeľný rozdiel v oblastiach práce výchovného poradcu na jednom type školy (základných školách) vzhľadom na miesto, v ktorom škola sídli (obec/mesto)?
3. Angažuje sa vo svojej práci výchovný poradca v rámci oblasti profesijnej orientácie a kariérového poradenstva viac na školách všeobecného zamerania (základné školy, gymnáziá), alebo na školách, ktoré poskytujú študentom konkrétne vzdelanie (Stredné odborná škola, Obchodná akadémia)?

4.6 Analýza výskumných zistení

Po dôslednom spracovaní dotazníkov a hlbšom analyzovaní získaných výsledkov sme mohli konštatovať, že pedagógovia hodnotili prácu výchovného poradcu v jednotlivých okruhoch jeho činnosti nasledovne:

V okruhu poradenskej činnosti si dovoľujeme konštatovať, že výchovní poradcovia škôl, na ktorých sme prieskum uskutočňovali, z náhľadu učiteľov poskytujú rady nielen študentom, ale i pedagógom. Vo väčšej miere prípadov, sa veľmi dobre orientujú v oblasti poskytovania poradenských služieb. Bohužiaľ, ešte stále môžeme badať pri plnení si požiadaviek výchovného poradcu veľké rezervy, ktoré vyplývajú z jeho funkcie, čo bolo v našom prípade viditeľné v hodnoteniach učiteľov z Obchodnej akadémie v Šuranoch (ktorí s prácou výchovného poradcu určite nie sú spokojní). Jeho činnosť v rámci poradenského celku hodnotili veľmi nízkymi známami (hodnotami 1 – 2). Celkovú absenciu sme zaznamenali najmä pri poskytovaní pomoci pedagógom s neprospievajúcimi žiakmi, a to takmer v celej výskumnej vzorke. Výnimku tvorili len hodnotenia učiteľov zo ZŠ v Šuranoch.

V druhom okruhu, ktorí predstavoval konzultačnú činnosť nám dané zistenia umožnili prehlásiť, že ochota poskytovania konzultácií študentom, ich zákonným zástupcom a pedagógom je v práci výchovných poradcov jednou z preferovaných oblastí. Základné školy, v Bánove a v Šuranoch, ako i gymnáziá poukázali na ich vyššiu úroveň. I v prípade SOŠ v Nových Zámkoch sme si všimli skôr kladné hodnotenia konzultačnej činnosti výchovného poradcu. Na Obchodnej akadémii v Šuranoch sme zaznamenali aj hodnoty s úrovňou 2, občas 3, ktoré však v konečnom dôsledku stále nie sú dostatočnými nato, aby sme mohli konštatovať, že výchovný poradca danej školy, venuje tejto oblasti náležitú pozornosť.

Priemerné hodnoty na dané výroky v oblasti koordinačnej práce výchovných poradcov nás nabádajú k vysloveniu názorov, že hoci si výchovní poradcovia plnia svoje povinnosti typické pre danú oblasť, stále je čo zlepšovať. Predovšetkým pri koordinovaní nežiaduceho správania sa žiakov v škole, ktoré z názorov učiteľov výchovný poradca síce zabezpečuje, ale domnievame sa, že by mohlo byť aj na vyššej úrovni. Taktiež by sa mohla zlepšiť spolupráca výchovných poradcov s rôznymi inštitúciami a poradenskými zariadeniami, hoci z našich zistení vyplýva, že výchovní poradcovia často využívajú spoluprácu so školskými psychológmi a špeciálnymi pedagógmi. V niektorých prípadoch (Obchodná akadémia v Šuranoch a SOŠ v Nových Zámkoch) by bolo potrebné posunúť odbornú a metodickú pomoc výchovného poradcu pedagógom školy o krôčik vyššie.

Z hodnotení pedagógov časti kariérového poradenstva nám vyplýva, že profesijnej orientácii venujú výchovní poradcovia škôl asi najväčšie množstvo času zo svojich povinností. Na všetkých typoch škôl sme zaznamenali zvýšené hodnotenia, ktoré sa týkali hlavne venovaniu priestoru žiakom a študentom pre poskytovanie dostatočných informácií o ďalšom štúdiu a výbere vhodného štúdia. V tejto sfére sme neočakávali príliš zvýšené hodnoty v práci výchovného poradcu pôsobiaceho na Obchodnej akadémii v Šuranoch, čo sa nám i potvrdilo (hodnotami 2 – 3). Avšak, zatiaľ čo základné školy a gymnáziá vo veľkej miere poskytujú svojim študentom a žiakom i rôzne exkurzie do škôl ďalšieho vzdelávania, na SOŠ v Nových Zámkoch a Obchodnej akadémii v Šuranoch táto povinnosť výchovného poradcu upadá, tak ako i vyplňanie prihlášok študentov na školy vyššieho stupňa vzdelania.

V poslednom okruhu, v ktorom sme sa zaujímali o kompetencie výchovného poradcu a dostatok priestoru jeho práci sme si na základe uvedených zistení, dovolili predpokladať relatívnu spokojnosť zo strany pedagógov so súčasným obsadením funkcie výchovného poradcu na ich školách, až na Obchodnú akadémiu, ktorá narozdiel od ostatných škôl, vykazovala rapídne nízkymi hodnoteniami, čo sa napokon odzrkadlilo v jej hodnoteniach týkajúcich sa nedostatku času pre adekvátne venovanie sa povinnostiam výchovného poradcu, v ktorých práve táto škola dosiahla vyššie hodnoty ako zvyšné školy.

Pre spresnenie opísaných výsledkov, si dovoľujeme stručne opísať jednotlivé výroky formulované v dotazníku z oblasti poradenskej, konzultačnej a koordinačnej činnosti, a z časti kariérového poradenstva a profesijnej orientácie žiakov:

1. V oblasti poradenskej činnosti:

- VP pomáha učiteľom pri práci s neprospievajúcimi žiakmi: túto činnosť hodnotili jedine pedagógovia zo ZŠ v Šuranoch a zo SOŠ v Nových Zámkoch vyššími hodnotami (v priemere hodnotou 4 a 3), v ostatných prípadoch bol výraz ohodnotený na nízkej úrovni (hodnotami 2),
- VP spolupracuje s učiteľmi s cieľom eliminovať výskyt delikventného a problematického správania žiakov: všetky školy okrem Obchodnej akadémie v Šuranoch vykazovali vysoké hodnotenie, obzvlášť opäť ZŠ v Šuranoch (hodnotami 4 – 5),
- VP poskytuje žiakom radu pri ich osobných/osobnostných problémoch: veľmi kladné hodnoty udávalo Gymnázium v Nových Zámkoch i Šuranoch a ZŠ Šurany. Aj zvyšné školy, ZŠ Bánov a SOŠ v Nových Zámkoch, hodnotili výraz pozitívne, iba Obchodná akadémia stále nízkymi hodnotami,
- VP pomáha učiteľom pri riešení problémov detí zo sociálne znevýhodneného prostredia: v takmer všetkých školách sme zaznamenali priemerné hodnoty 3 a 4, nepriaznivo sa k tejto problematike stavia znova OA – Šurany (prevažujú hodnoty 1),

2. V oblasti konzultačnej činnosti:

- VP poskytuje konzultácie žiakom a ich zákonným zástupcom pri voľbe ďalšieho povolania: veľmi vysoké hodnoty vykazovali základné školy v Bánove a v Šuranoch, i gymnáziá (v priemere nad hodnotou 4). Obchodná akadémia zaznamenala mierny vzostup (hodnota 3),

- VP konzultuje so žiakmi, učiteľmi, prípadne rodičmi študijné problémy žiaka: vyššie hodnotenie preukazovali gymnáziá a základné školy (hodnoty 4 a mierne pod hodnotou 4), nižšiu úroveň sme zaznamenali na SOŠ v NZ a na OA v Šuranoch (hodnoty 2 a 3),
 - VP informuje žiakov, rodičov a učiteľov o poradenských zariadeniach a možnostiach ich využitia: opakovane vyššie hodnoty prevládali na základných školách a gymnáziách (hodnota 4 a vyššie), SOŠ v NZ preferovala hodnoty 3, Obchodná akadémia v Šuranoch tradične hodnotením pod úrovňou 2,
3. V oblasti koordinačnej činnosti:
- VP spolupracuje so školami, školským psychológom, úradom práce, resp. špeciálnym pedagógom pri profesijnom rozhodovaní žiakov: vysoké hodnoty využívali učitelia zo základných škôl a gymnázií (priemerné hodnoty nad úrovňou 4), ostatné hodnotenia sa pohybovali v rozpätí hodnôt u Obchodnej akadémii v Šuranoch tesne nad 2, a pri SOŠ v Nových Zámkoch skôr pri hodnote 3,
 - VP organizuje rôzne prednášky a besedy koordinujúce výskyt nevhodného správania žiakov na škole: výrok bol hodnotený takmer rovnomerne, v priemere blízko nad hranicou hodnoty 3 (základné školy, gymnáziá) a tesne pod hranicou 3 a 2 (SOŠ v NZ, OA v Šuranoch),
 - VP spolupracuje s odborníkmi, poradenskými zariadeniami a inštitúciami zaoberajúcimi sa starostlivosťou o mládež: lepšie ohodnotenie, nad priemernou úrovňou hodnoty 3, dosahovali gymnáziá, SOŠ a ZŠ v Šuranoch, priaznivejšie hodnotenie ZŠ v Bánove (nad hodnotou 4). OA v Šuranoch zhodnotili medzi 2 a 3,
 - VP poskytuje odbornú a metodickú pomoc pedagogickým pracovníkom školy: ZŠ v Šuranoch hodnotila výraz dost' pozitívne oproti ostatným školám (hodnotami tesne pod úrovňou 4), zvyšné typy škôl sa vyjadrovali v rozpätí blízkom hodnote 3. Jedine OA v Šuranoch udávala nízke veľmi nízke hodnoty (hodnoty skôr blízke číslu 1),
4. V oblasti kariérového poradenstva a profesijnej orientácie:
- VP zhromažďuje a poskytuje žiakom informácie o možnostiach ďalšieho štúdia/vzdelávania: celý výskumný súbor využíval vyššie úrovne hodnôt ako obvykle. Základné školy a gymnáziá vykazovali priemernú hodnotu tesne pod

úrovňou 5, SOŠ v Nových Zámkoch okolo hodnoty 3 a v tejto oblasti sa pohybovala dokonca i Obchodná akadémia v Šuranoch,

- VP pomáha žiakom pri výbere ich ďalšieho štúdia, alebo pracovného zamerania: respondenti zhodnotili daný výrok rovnako ako predchádzajúci s rozdielom Obchodnej akadémie v Šuranoch (priemerná hodnota tesne nad úrovňou 2),
 - VP vypíňa žiakom prihlášky na školy: na SOŠ v Nových Zámkoch a Obchodnej akadémii v Šuranoch boli predpokladane zistené nízke hodnotenia (priemerne hodnotou 1,5), na zvyšných školách bol výrazný rozdiel v hodnotení (hodnoty 4 – 5),
 - VP zabezpečuje žiakom exkurzie do škôl vyššieho stupňa: podobne ako v predchádzajúcom prípade vykazovali SOŠ v Nových Zámkoch a Obchodnej akadémii v Šuranoch nízke hodnotenia (hodnoty 1, občas 2) narozdiel od základných škôl a gymnázií (hodnoty 4),
5. Kompetencie a dostatok priestoru pre prácu:
- VP je kompetentný pre vykonávanie tejto funkcie: základné školy ako i gymnáziá dosahovali vo výroku veľmi vysoké hodnotenia (priemerné hodnotenia tesne pod hodnotou 5). SOŠ uvádzala priemerne najčastejšie hodnoty medzi 4 – 5, Obchodná akadémia v Šuranoch zasa medzi hodnotami 2 až 3.
 - VP nemá dostatok času sa plne venovať svojim povinnostiam, v dôsledku vyučovacej povinnosti: takmer všetky školy dosiahli v tomto bode priemerné hodnotenie pod úrovňou hodnoty 3, iba Obchodná akadémia v Šuranoch bola v tomto smere hodnotená v priemere, i keď tesne, ale predsa nad hodnotou 3,

Pre lepšiu orientáciu pomôžu čitateľovi k celkovému prehľadu grafy použité v prílohe č. 2.

4.7 Diskusia

Výskumné otázky zostavené na základe problematiky, ktorá nás v práci výchovného poradcu najviac zaujímala, a údaje, ktoré sme získali z výskumného súboru aplikáciou dotazníka, nám umožňujú v konečnej podobe formulovať nasledovné tvrdenia:

1. Typ školy v prevažnej miere nesúvisí s jednotlivými oblasťami práce výchovného poradcu, ani ich konkrétne neovplyvňuje, výnimku tvorí iba oblasť profesijnej orientácie. Skôr predpokladáme, že práca výchovného poradcu je závislá od

individuálnych kompetencií pedagóga vykonávať funkciu výchovného poradcu na škole, od podmienok, priestoru a dostatočného času pre plnenie si povinností.

2. Rozdiel, v oblastiach práce výchovných poradcov pôsobiacich na základných školách v meste a obci, nebol z vyjadrení učiteľov badateľný. V našich podmienkach sme hodnotili výchovných poradcov zo základných škôl v Bánove a v Šuranoch. V oboch prípadoch sme v oblastiach zaznamenávali veľmi príbuzné hodnoty, z čoho si dovoľujeme predpokladať, že daný fakt vyplýva zo stotožnenia sa a zápalu pedagóga do funkcie výchovného poradcu.
3. V poskytovaní poradenstva súvisiaceho s profesijnou orientáciou žiakov sú v zaangažovaní svojej práce vo výraznom popredí výchovní poradcovia gymnázií a základných škôl, teda výchovní poradcovia, ktorí poskytujú služby na takých školách, z ktorých sa predpokladá, že žiaci budú v štúdiu pokračovať ďalej na vyššom stupni.

Sme si vedomí toho, že výsledky, ktoré sme získali týmto prieskumom, nie je možné aplikovať celoplošne na prácu výchovných poradcov. Ako najpodstatnejší dôvod tohto tvrdenia uvádzame veľkosť výskumnej vzorky, rozpätie typov škôl, ich rozmiestnenie a neštandardizovanosť dotazníka, ktorý sme použili.

ZÁVER

V našej práci sme sa snažili splniť ciele, ktoré sme si predsavzali. Patrílo k nim v prvom rade teoretické objasnenie problematiky týkajúcej sa nie vo všeobecnosti výchovného poradenstva, ale skôr jednej zložky systému poradenstva a touto zložkou je funkcia výchovného poradcu. Na začiatku práce sme načrtli sústavu poradenských zariadení, ktoré na Slovensku poskytujú svoje služby deťom a mládeži a zaoberajú sa starostlivosťou o nich v procese vzdelávania a výchovy. Podstatnú časť práce sme venovali osobnosti výchovného poradcu, v rámci ktorej sme sa snažili poukázať na dôležitosť kompetencií obsiahnutých v osobe pedagóga, ktorý je touto funkciou poverený. Aby sme dostatočne vystihli obrovské množstvo povinností, ktorým sa musí výchovný poradca na základe poverenia vykonávaním danej funkcie venovať, pokúsili sme sa v dostatočnej miere objasniť nielen úlohy jeho práce, ale zamerali sme sa na jednotlivé oblasti, ktoré v jeho práci považujeme za najdôležitejšie a popisovali sme ich. Je jasné, že keďže klientelu výchovného poradcu tvoria v prevažnej miere žiaci a študenti zo školy na ktorej pracuje, nutne musí v priebehu svojej práce s nimi využívať rôzne nástroje, resp. metódy na identifikovanie stavu žiakov. Nato, aby mohol výchovný poradca viesť so žiakmi kľudný a dôverný rozhovor, ale i s rodičmi a pedagógmi, pretože i tí, využívajú jeho pomoc, je dôležité, aby mu škola poskytovala vhodné podmienky pre jeho prácu, ktoré by mu umožnili nerušené venovanie sa aktivitám spojeným s výchovným poradenstvom a jeho prácou počas konzultačných hodín. V neposlednom rade sme sa v práci venovali súčasným spôsobom vzdelávanie výchovných poradcov, pretože u nás výchovný poradca nie je klasifikovaný ako profesia v zamestnaní, ale iba ako funkcia učiteľa, ktorý sa popri vyučovaní venuje aj výchovnému poradenstvu, z čoho vyplýva, že pokiaľ by sa človek rozhodol byť výchovným poradcom, nebude mu počas pregraduálnej úrovne štúdia takáto možnosť poskytnutá, ale musí najskôr vyštudovať druhý stupeň vysokoškolského štúdia učiteľského zamerania a až po menovaní riaditeľa do funkcie výchovného poradcu sa zúčastňovať na rôznych seminároch a kurzoch, ktoré sa venujú posilneniu vzdelanosti výchovných poradcov.

Poslednú kapitolu empirického charakteru sme venovali prieskumu, ktorý sa týkal názorov učiteľov na prácu ich výchovného poradcu. Údaje o hodnoteniach učiteľov sme nazbierali pomocou dotazníka, v ktorom nám pedagógovia hodnotili výroky jednotlivých

oblastí práce výchovného poradcu na báze škálovania. Zo získaných údajov sme mohli konštatovať, že hoci v úzkej výskumnej vzorke, ale predsa, v práci výchovných poradcov je stále čo korigovať, dopĺňať a zdokonaľovať.

Nevýhodu výchovného poradcu, si dovoľujeme povedať, je, že sa danej funkcii musí venovať popri pedagogickej činnosti, ktorá mu uberá priestor a čas, ktorý by inak mohol plne venovať úlohám a povinnostiach súvisiacim s rozsiahlou náplňou jeho práce. Myslíme si, že ani úľava niekoľkých vyučovacích hodín, túto skutočnosť nijako nezachráni a predpokladáme, že keby sa funkcia spojená s výchovným poradcov posunula na vyššiu úroveň, mohli by sa výsledky prác kvalifikovaných výchovných poradcov pôsobiacich na školách, o pár rokov výrazne skvalitniť a posunúť vpred.

POUŽITÁ LITERATÚRA

- Boroš, J. 1978. *Výchovné poradenstvo*. 1. vyd. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1978. 263 s.
- Boroš, J. 1980. *Príručka pre výchovných poradcov*. 1. vyd. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1980. 266 s.
- Fabián, D. – Rapoš, I. 1975. Skúsenosti s hromadným poradenstvom ako súčasťou psychologickéj starostlivosti o človeka. In *Psychológia a patopsychológia dieťaťa*. 1975, roč. 10, č. 4.
- Gajdošová, E. 1998. *Školský psychológ a jeho vstup do humanizácie našich škôl*. 1.vyd. Bratislava : PRÍRODA, 1998. 189 s. ISBN 80-07-01029-7
- Hartl, P. 1994. *Psychologický slovník*. 2. vyd. Praha : Budka Jiří, 1994. 297 s. ISBN 80-901549-0-5
- Horváthová, K. 2000. Osobnostné predpoklady výchovného poradcu. In *Pedagogické rozhľady*. [online]. 2000, č. 5 [cit. 2011-04-02]. Dostupné na internete: <http://www.rozhľady.pedagog.sk/cisla/pr5-2000.pdf>
- Horváthová, K. 2002. Koncepcia práce výchovného poradcu v súčasnosti. In *Aktuálne otázky výchovného poradenstva v školskej praxi*. Bratislava : Metodicko-pedagogické centrum, 2002. ISBN 80-88796-25-3, s. 32-33
- Klímová, M. 1987. *Teorie a praxe výchovného poradenství*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1987. 260 s.
- Lepeňová, D. – Matula, Š. 2006. *Posudzovacia škála. Posudzovanie kompetencií výchovných poradcov*. [vyhľadané 2011-02-26 na <http://www.infovek.sk/predmety/vporadenstvo/index.php?k=29>]
- Loesch, L. 2002 a. Príprava výchovného poradcu v USA. In *Pedagogické rozhľady*. [online]. 2002, č. 4 [cit. 2011-03-23]. Dostupné na internete: <http://www.rozhľady.pedagog.sk/cisla/pr4-2002.pdf>

Loesch, L. 2002 b. Profesionálna príprava školských poradcov v USA. In *Aktuálne otázky výchovného poradenstva v školskej praxi*. Bratislava : Metodicko-pedagogické centrum, 2002. ISBN 80-88796-25-3, s. 27-29

Malá, D. a kol. 2009. *Spoznaj a pomôž : základné metódy vo výchovnom poradenstve*. 1. vyd. Nitra : PF UKF, 2009. 63 s. ISBN 978-80-8094-617-3

Průcha, J. 2003. *Pedagogický slovník*. 4. akt. vyd. Praha : Portál, 2003. 322 s. ISBN 80-7178-772-8

Šefránková, M. 2002. Osobnostné a kvalifikačné predpoklady výchovného poradcu. In *Pedagogické rozhľady*. [online]. 2002, č. 4 [cit. 2011-03-11]. Dostupné na internete: <http://www.rozhľady.pedagog.sk/cisla/pr4-2002.pdf>

Šefránková, M. 2007. *Výchovný poradca*. Bratislava : IRIS, 2007. 107 s. ISBN 978-80-89256-05-1

Zákony, vyhlášky a nariadenia vlády dostupné na <http://www.zbierka.sk> :

Zákon NR SR č. 279/1993 o školských zariadeniach

Vyhláška MŠ SR č. 43/1996 o podrobnostiach o výchovnom poradenstve a o poradenských zariadeniach

Zákon NR SR č. 428/2002 o ochrane osobných údajov

Zákon č. 245/2008 o výchove a vzdelávaní, školský zákon

Vyhláška MŠ SR č. 325/2008 o školských zariadeniach výchovného poradenstva a prevencie

Zákon č. 317/2009 o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch

Nariadenie vlády SR č. 422/2009 o rozsahu priamej vyučovacej činnosti a priamej výchovnej činnosti pedagogických zamestnancov

